

PISPALAN RAKENNUSTAVAT

Pispalan ja Tahmelan
väliaikainen rakentamistapaohje

10.6.2009, tark. 22.6.2009
ARKKITEHTITOIMISTO HANNA LYYTINEN OY
TAMPEREEN KAUPUNKI

T tontti

R rakennus

J julkisivut

P piha

SISÄLLYS

ESIPUHE

Ohjeen lähtökohdat ja tarkoitus	4
Yleistä ohjeesta	5
Poikkeamisluvan hakeminen	6
Rakennetun ympäristön kehityksestä Pispalassa ja Tahmelassa	9

T TONTTI

T1 rakennusten sijoittaminen tontille	15
T2 autosäilytys	18

R RAKENNUS

R1 mittasuhteet ja koko	20
R2 katot	23
R3 laajentaminen	26
R4 ullakkorakentaminen ja kattoikkunat	28
R5 parvekkeet, kuistit ja ulko-oleskelu	30

J JULKISIVUT

J1 sommittelu	32
J2 materiaalit	34
J3 ikkunat ja ovet	36
J4 värit ja pintakäsittelyt	38
J5 täydennysosat	40

P PIHA

P1 pihatilat ja istutukset	42
P3 aidat ja tukimuurit	43
P4 pihan pinnoitteet	46

KARTTA	47
--------	----

LISÄTIETOJA	48
-------------	----

Ohjeen lähtökohdat ja tarkoitus

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Museoviraston ja ympäristöministeriön selvityksessä vuodelta 1993 Pispala todettiin valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetun kulttuuriympäristöksi. Koska nykyinen asemakaava ei riittävästi turvaa rakennetun ympäristön asemakaavallista suojelua, erityispiirteiden säilymistä ja uudisrakentamisen ohjausta, oli tarpeen käynnistää Pispalan asemakaavan muuttaminen.

Kaavoituspäätös

Tampereen kaupunginhallituksen suunnittelujaosto teki 28.5.2007 päätöksen Ylä- ja Ala-Pispalan sekä Tahmelan asemakaavojen uudistamisesta. Uuden asemakaavan tavoitteena on Pispalan kulttuuriympäristön säilyttäminen ja kehittäminen.

Rakennuskielto

Kaavatyön ajaksi alue on määrätty rakennuskieltoon yhdyskuntalautakunnan päätöksellä, 5.6.2007 tehtyä päätöstä on jatkettu kahdesti, viimeisin päätös on voimassa 1.3.2010 asti. Rakennuskieltoa voidaan pidentää kaavoituksen keskeneräisyyden vuoksi kaksi vuotta kerrallaan. Rakennuskiellon aikana uudis- ja korjausrakentaminen sekä laajentaminen on mahdollista poikkeamismenettelyllä (Maankäyttö- ja rakennuslaki MRL 171§-174§). Poikkeamislupamennettelyn linjaamiseksi on laadittu väliaikaiset rakentamistapaohjeet.

Väliaikaisen rakentamistapaohjeen tilaaja on Tampereen kaupunki, Kaupunkiympäristön kehittäminen, Maankäytön suunnittelu. Konsulttina on ollut Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Ohjeen työstämisessä ja kommentoinnissa ovat olleet mukana Pispalan kaavamuutosten laatijat, rakennusvalvonta, Pirkanmaan maakuntamuseo ja Kaupunkiympäristön kehittäminen, maankäytön suunnittelu. Ohjeiden lopulliseen sisältöön on vaikuttanut selvitysvaiheen nähtävilläolon aikana vuonna 2008 saatu palautte. Väliaikaista rakentamistapaohjetta voidaan täsmentää kaavaprosessin edetessä, mikäli tarvetta ilmenee.

Yleistä ohjeesta

Mikä on väliaikainen rakentamistapaohje?

Väliaikaista rakentamistapaohjetta käytetään poikkeamismenettelyssä tapauskohtaisen lupaharkinnan pohjana. Ohje koskee pääasiassa Ylä- ja Ala-Pispalaa. Tahmelassa sekä 50-luvun kerrostalojen ja 60-luvulla ja sen jälkeen rakennettujen rakennusten korjaamisessa ja laajentamisessa ohjetta käytetään soveltuvin osin.

Mitä rakentamistapaohje sisältää?

Rakennustapaohjeessa annetaan ohjeita asuin- ja piharakennusten rakentamiseen, korjaamiseen ja laajentamiseen. Ohje koostuu seuraavista tunnusväreihin varustetuista korteista:

- tonttikortit, **punainen**
- rakennuskortit, **sininen**
- julkisivukortit, **keltainen**
- pihakortit, **vihreä**

Kortit koostuvat aiheen mukaisista teemakorteista. Pienissä rakennushankkeissa ohjeet ja ratkaisumallit löytyvät muutamasta kortista, laajoissa rakennushankkeissa kaikki kortit ovat tarpeellisia. **Tärkeimmät kortit ovat T1, rakennusten sijoittaminen tontille ja R1, rakennusten mittasuhteet ja koko.** Ne tuovat esiin rakennustapaohjeen olennaiset keinot Pispalan monimuotoisen kaupunkikuvan säilyttämiseen ja kehittämiseen. **Korteissa ohjataan jakamaan rakennusoikeus tonteilla yksinkertaisiin pystysuuntaisiin rakennusmassoihin.** Samalla tavoitellaan käyttökelpoisia pihoja ja vaihtelevaa kaupunkikuvaa.

Tärkeimmät pääohjeet esitetään kunkin kortin alussa harmaalla pohjavärillä. Suorasanaudessa tekstissä esitetään perusteita ja suosituksia rakentamiseen. Tekstiin sisältyviä tärkeitä ohjeita on **korostettu.**

Ohjekorttien rakenne

Poikkeamisluvan hakeminen

Poikkeamisluvan edellytykset

Poikkeamisluvalla toteutettavan rakennuksen tulee luonnollisesti täyttää normaalit rakennusluvan edellytykset (MRL 117§, 118§, 135§). Näihin kuuluu myös terveellisyden ja turvallisuuden huomiointi rakentamisessa. Pispala on korkean radonpitoisuuden aluetta, joten radonhaittojen torjuntaan tulee kiinnittää erityistä huomiota sekä uudis- että korjausrakentamisessa.

Edellämmainitun lisäksi poikkeamislupamenettelyllä toteutettava rakennushanke ei saa haitata kaavoitusta, kaavan toteuttamista ja alueiden käytön järjestämistä eikä luonnonsuojelun tai rakennetun ympäristön suojelun tavoitteiden saavuttamista. Poikkeaminen ei myöskään saa johtaa vaikutuksiltaan merkittävään rakentamiseen tai aiheuttaa haitallisia ympäristö- tai muita vaikutuksia (MRL 172§).

Suhde nykyiseen kaavaan

Rakennuskiellon aikana noudatetaan nykyistä voimassa olevaa asemakaavaa ja sen määräyksiä. Poikkeamista asemakaavan määräyksistä voi hakea. Rakennusoikeuden suhteen linja on tiukka. Rakennuksen käytetty rakennusoikeus määritetään poikkeamislupapäätökseen ja sitä seuraavaan rakennuslupapäätökseen vanhan Rakennuslain (RL) mukaan. Voimassa olevan asemakaavan rakennusalasta poiketaan vain erittäin perustellusta syystä. Kaavan autopaikkavaatimuksesta ja kerrosluvusta voidaan poiketa tontin maaston ja kaupunkikuvallisten tekijöiden perusteella.

Kulttuuriympäristö

Hankkeen tulee huomioida rakennusinventoinnin ja arkeologisen inventoinnin tulokset ja tukea tavoitetta kulttuuriympäristön säilyttämisestä. Pispalan ja Tahmelan arkeologiset rakenteet ja muinaisjäännökset on inventoitu vuonna 2008 ja rauhoitettu muinaismuistolalla (295/1963). Muinaisjäännökset saattavat vaikuttaa rakennushankkeisiin. Rakennuskannan inventointi päivitetään kaavavaiheittain. Nämä selvitykset ovat uuden asemakaavan olennainen lähtökohta-aineisto ja ne ovat käytössä myös poikkeamislupamenettelyssä.

Hankkeen vaikutuksia valmisteilla olevaan kaavoitukseen arvioidaan myös rakennusoikeuden osalta. Valmisteltavassa kaavassa rakennusoikeus tullaan määrittämään MRL:n mukaan. Mikäli rakentajan etu verrattuna uuden kaavan mukaiseen rakentamiseen on huomattava, hanke haittaa kaavoituksen toteutumista.

Poikkeusluvan edellytyksenä on rakentamisen sopiminen kaupunkikuvaan. Hankkeen tulee noudattaa rakennustapaohjeen henkeä. Kaupunkikuvan luonne ja rakennetun ympäristön historialliset piirteet vaihtelevat suuresti alueittain, lisäksi jokainen tontti on erilainen. Tästä syystä rakennustapaohjeen hengen noudattaminen on yksittäistä määräystä tärkeämpää.

Rakennusluvan hakeminen rakennuskiellon aikana

Rakennuksen sisäpuoliset muutokset

- Sisäpuolisiin muutoksiin ei sovelleta rakennuskieltoa (MRL 135.2 §). Rakennuksen sisäpuolella toteutettavat muutoksiin muutosluvan myöntää rakennusvalvonnan lupakäsittelijä viranhaltijan päätöksellä.
- Lupakäsittelijöiden aluejako löytyy osoitteesta www.tampere.fi/rakentaminen/yhteystiedot

Julkisivumuutokset

- Julkisivumuutokset ratkaisee kaupunkikuva-arkkitehti Jalo Virki, p. 0400 449135.

Uudisrakentaminen, laajentaminen ja purkaminen

- Uudisrakentaminen, laajentaminen tai purkaminen vaativat poikkeamisluvan. Rakennushankkeeseen ryhtyvän tulee ottaa yhteyttä Maankäytön suunnittelun arkkitehti Eeva Hakolaan, etunimi.sukunimi@tampere.fi, p. 040 8004909.
- Aluksi selvitetään hankkeen edellytykset, ja tarvittaessa suunnitelmia työstetään Maankäytön suunnittelun arkkitehdin ohjauksessa.
- Poikkeamislupahakemus jätetään Maankäytön suunnittelun arkkitehdille. Luonnoksia ja poikkeamislupahakemuksia käsi-

Rakennusoikeus

Kaupunkikuva

Edellytysten selvittäminen ja hakemuksen jättäminen

Esipuhe

Naapurien kuuleminen

tellään poikkeamislupatyöryhmässä, jonka jäsenet edustavat asemakaavoitusta, rakennusvalvontaa ja maakuntamuseota. Ryhmä kokoontuu kahden viikon välein.

- Purettavaksi aiotun rakennuksen purkulupahakemukseen edellytetään asianmukaista kuntokartoitusta. Ohjeen kuntokartoitusta varten saa kaupunkiympäristön kehittämisestä
- Naapurien kuulemisen voi hakija hoitaa itse tai kaupunki voi hoitaa sen hakijan kustannuksella. Tarvittaessa poikkeamislupahakemus kuulutetaan sanomalehdessä nähtäville kolme viikon ajaksi mielipiteiden saamiseksi (MRL 173 §). Tällöin poikkeamislupahakemus liitteineen on nähtävillä Palvelupiste Frenckellissä.

Lausuntopyyntö

- Tapauskohtaisesti lupakäsittelyn yhteydessä Maankäytön suunnittelu pyytää lausunnot lupakäsittelijältä, kaupunkikuva-arkkitehdilta, Pirkanmaan maakuntamuseolta, Tampereen kaupungin kiinteistötoimelta ja Pirkanmaan ympäristökeskuksesta (MRL 173 §).

Poikkeamisluvan päätöskäsittely

- Lopuksi poikkeamislupahakemus viedään yhdyskuntalautakunnan päätettäväksi (MRL 171 §). Lautakunta kokoontuu kahden viikon välein heinäkuuta lukuun ottamatta. Päätöksistä tiedotetaan hakijalle sekä Pirkanmaan ympäristökeskukselle (MRL 174 §).

Ympäristökeskuksen rooli

- Poikkeamislupa-asia kuuluu Pirkanmaan ympäristökeskuksen päätäntävaltaan silloin kun kysymys on
 - uuden rakennuksen rakentamisesta ranta-alueelle, jolla ei ole voimassa 72 §:n 1 momentissa tarkoitettua kaavaa
 - vähäistä suuremmasta (yli 10 %) poikkeamisesta asema-kaavassa osoitetusta rakennusoikeudesta
 - poikkeamisesta rakennuksen suojelua koskevasta kaavamääräyksestä
 - poikkeamisesta 53 §:n 3 momentissa tarkoitettua asema-kaavan hyväksymisestä johtuvasta rakennuskiellosta

Käsittelyaika

- Poikkeamislupahakemuksen käsittelyaika on pääsääntöisesti 2-3 kk.

Muutoksenhaku poikkeamislupapäätökseen

- Rakennusluvasta voivat tehdä oikaisuvaatimuksen tai valittaa asianosaiset eli yleensä naapurit, kaupunki ja purkamista edellyttävissä rakennusluvista Pirkanmaan ympäristökeskus.

Poikkeamisluvasta voivat valittaa kaikki tamperelaiset.

- Poikkeamislupapäätös on voimassa kaksi vuotta siitä, kun yhdyskuntalautakunnan/ Pirkanmaan ympäristökeskuksen päätös on saanut lainvoiman. Alkuperäiseen päätökseen tulee hankkia lainvoimaisuustodistus Hämeenlinnan hallinto-oikeudelta ja alkuperäinen päätös on liitettävä rakennuslupahakemukseen.

Rakennetun ympäristön kehityksestä Pispalassa ja Tahmelassa

Kuva Vapriikin kuva-arkisto

Pispalan harju on yksi Suomen valtakunnallisesti merkittävistä kulttuuriympäristöistä. Kulttuuriympäristö ei ole vain upea harju-luonto näköaloiheen vaan kokonaisuus, jonka olennainen osa on ihmisen muokkaama maisema: kadut, talot, puutarhat, aidat, penkereet, tukkitiet, bunkkerit. Tämän kulttuuriympäristön säilymisen ydinkysymys on, haluammeko että Pispalan omaleimaisuus koskee tulevaisuudessakin maiseman lisäksi myös kaupunkikuva ja rakennuskantaa. Vaikka säilyttävän kaupunkirakentamisen ja korjaamisen ajatukset ovat vahvistuneet, *uhkaa Pispalaa monimuotoisen ja yhteisöllisen historiallisen työläiskaupunki-ilmeen katoaminen anonyymin pientalolähiön alta.* Jotkut muutoksista

ovat väistämättömiä. Osa miljööön omalaatuisista rakennusta-voista, kuten rakennusten mittasuhteet ja pihapiirit piharakennuksineen voidaan vielä säilyttää. Jos haluamme tätä, tulee kulttuuriympäristöä vaalia ja rakentamistoimenpiteiden olla säilyttäviä. Korjaamisen, laajentamisen ja täydentämisen tulee vahvistaa ja tukea rakennetun ympäristön ominaispiirteitä.

Pispalan ominaispiirteiden säilyttämisestä

Kuva Vapriikin kuva-arkisto

Säilyttävällä korjaamisella tarkoitetaan rakennetun ympäristön, rakennuksen tai sen osan korjausta kiinnittäen erityistä huomiota kohteen kulttuurihistoriallisiin arvoihin ja vanhaan rakennustapaan. *Rakennusta korjattaessa ja muutettaessa pyritään säilyttämään merkittävimmän tai käyttökelpoisimman rakennusvaiheen piirteet.* Laajennuksissa ja täydennysrakennuksissa sopeutetaan uusi osa vanhaan rakennukseen luontevaksi osaksi kulttuuriympäristöä jäljittelemättä kuitenkaan historiallisia yksityiskohtia. Pispalassa yksinkertaista perinteistä työläistä rakennustapaa vaalittaessa luontevat ja rakennushistoriaa arvostavat korjaus- ja laajennusratkaisut löytyvät, kun eläydytään rakennuksen rakennusaikaan: kuinka talonrakentaja olisi aikanaan korjannut kauhtuneen ulkolaudoituksen, mihin hän olisi kalustanut ulko-

oleskelupaikan kesäiltoja varten, kuinka hän laajentaisi taloaan perheen kasvaessa. Ratkaisut olisivat varsin käytännöllisiä, teknisesti toteutuskelpoisia ja taloudellisesti järkeviä. Kulttuuriympäristössä eläminen ja rakentaminen eivät vaadi pysähtymistä vaan eläytymistä.

Pispalan rakentumisen vaiheet

*esihistoriallinen asutusaika alkoi n. 8700 vuotta sitten
1100-1200-luvulla ryhmäkyläasutus vakiintui, Hyhkyn ja Pispalan kylät
Agraarivaihe alkaa Pyhjärven ranta-alueella
1875 työläisasutus ja teollisuus alueella alkaa
1890-l ensimmäinen työväen muuttoaalto Pispalaan
1900-30-l vilkas rakentamisen aika
1930-l loppuun mennessä Pispala käytännössä täyteen rakennettu
1935 rakennuskielto voimaan
1937 Pispala liitetään Tampereen kaupunkiin
1945 ensimmäinen asemakaava
1968 asemakaavakilpailu
1978 uusi asemakaava, rakennuskielto loppuu
1970-80-l valtakunnallinen perusrakennuskokeilu
1980-l-2008 voimakkaan uudisrakentamisen kausi*

Pispalassa on asuttu jo vuosisatoja, kaupunkimaisesti sitä on rakennettu jo yli sadan vuoden ajan. Tarkempi tutustuminen rakennuskantaan paljastaa, kuinka kukin rakennusbuumi on tuottanut varsin yhdentyyppistä rakennuskantaa.

Sotiin asti kaupunkikuvan yhtenäisyyden turvasi vähäinen materiaalivalikko ja käsityöläinen rakentamistapa. Syntyi se tiivis ja karu kaupunginosa, jona Pispala edelleen tunnetaan. Suuret vuokra-asuinkasarmit, yhden perheen yksittäistalot ja vaatimattomat pikkumökit piharakennuksineen juurtuivat rinnakkain suojaten pieniä hyötypihoja ja avaten näkymiä maisemaan alarinteen kattojen yli ja piharakennusten sivuitse. Jyrkässä rinteessä kivikellarit nostivat pienetkin puurakennukset komeasti korkeuksiin. Rakennusmateriaalit olivat vaatimattomia: puujulkisivujen ja rapattujen kivijalkojen rinnalla pulteririvinteerit ja säästöbetonimuurit säleaitoineen reunustivat sorapintaisia katuja. Vaihtelevuus syntyi massoittelusta, mittakaavasta ja värityksestä.

Sotaa seuranneen jälleenrakennuskauden jäljet ovat alueella suhteellisen vähäiset. Vain muutamat rapatut kerrostalot ovat merkinä tästä vaiheesta. Asemakaavan valmistuminen vuonna 1978 purki rakennuspaineet ja valtion perusparannuslainoituksen turvin syntyi peruskorjauskokeilu. Peruskorjauksissa monet vanhojen rakennusten yksityiskohtien ominaispiirteet kadotettiin. Valejaolliset uudet ikkunat upotettiin syvälle lisälämmöneristetyin ulkoseinän sisään ja julkisivun ponttilaudoitus vaihdettiin suoraprofiiliseen sahalautaan. Uudisrakennuksia tuskin erotti peruskorjatuista.

Viimeisen vuosikymmenen aikana herännyt kiinnostus perinteisiin rakennustapoihin näkyy Pispalassakin yksittäisissä taloissa, mutta suuri osa rakennuksista edustaa edelleen peruskorjauskansaa rakennustapoja. Perinnerakentamisbuumin myötä perinneaiheet toistuvat nyt myös uudisrakennuksissa.

Historiallinen kerrostuneisuus

Vaikka jokaisen rakennusbuumin myötä rakennettu ympäristö on yksipuolistunut, reilun sadan vuoden jäljet on edelleen nähtävissä. *Historiallinen kerrostuneisuus on alueen viihtyisyyden kannalta korvaamaton voimavara.* Vaarana on, että purkamisen, ylikorjaamisen ja sopimattoman uudisrakentamisen myötä rakennusten yksityiskohtien ja maiseman vanhat piirteet vähenevät jatkuvasti ja lopulta menetetään kokonaan. Jokainen aikakausi on tuonut uudisrakennuksensa ja muutoksensa Pispalaan. Historiallisessa jatkumossa kaupunkiympäristö tarvitsee vanhojen rakennusten rinnalle myös aikamme rakennuskulttuuria. Täydennysrakentamisessa tarvitaan enemmän mittakaavan ymmärtämistä ja innovaatiota ja vähemmän imitaatiota.

Vapauden raamit

Pispalan rakennetun kulttuuriympäristön tärkein ominaispiirre on vaihteleva ja yllätyksellinen kaupunkikuvan mittakaava ja rakennusmassojen rakeisuus. Tämä mosaiikkimaisuus on syntynyt jossain määrin sääntelemättä taloudellisten resurssien rajoissa pienten tonttien ja rinnemaaston ohjaamana. Nykyinen

vallitseva rakentamiskulttuuri on kaukana lapiovoimin käsityönä rakennetun Pispalan syntyajoista. Tänä päivänä rakentaja rakentaa tehokkaasti esiteollisista elementeistä konetyövoimalla ja käytettävissä olevien rakennusmateriaalien kirjo on suuri. *Jos rakennustavoissa sallittaisiin Pispalan henkeen täysi vapaus, rakennuskanta yksipuolistuisi entisestään; rautakauppojen ja talotehtaiden tyyppiratkaisut korvaisivat pala palalta ainutlaatuisuuden eikä Pispala erottuisi tulevaisuudessa mitenkään muista Tampereen pientalovaltaisista asuinalueista.*

Pispalan taloissa asutaan, niitä huolletaan, korjataan ja muutetaan. Niin on aina tehty. *Kun Pispalaa rakennetaan kulttuurihistorialliset arvot huomioiden, Pispalan rakennuskannan monipuolisuus säilyy ja lähiympäristö elävoityy. Historiallinen kerrostuneisuus ja moninaisuus säilyvät, kun rakennukset huomioidaan yksilönä ja niiden korjaamisessa, laajentamisessa ja täydennysrakentamisessa tiedostetaan ja tunnustetaan historiallinen ainutlaatuisuus.* Tämä edellyttää tietoa ja tahtoa, nöyryyttä ja vastuullisuutta.

Kuva Vapriikin kuva-arkisto

T1 tontti

RAKENNUSTEN SIOITTAMINEN TONTILLE

- Tontin rakennusoikeus tulee jakaa erillisiin rakennusmassoihin tai rakennuksiin. Mikäli tontin kokonaisrakennusoikeus on alle 160 krs-m², voidaan se sijoittaa yhteen rakennusmassaan
- Tontille tulee rakentaa päärakennuksen lisäksi piha- tai siipirakennuksia
- Rakennukset pyritään sijoittamaan lähelle katua tai tontin rajaa
- Rakennus tulee sijoittaa maastoon ilman perusteettomia täyttöjä ja leikkauksia
- Rakennusten väliset pihat suunnitellaan hyötykäyttöön osaksi asumista. Ulko-oleskelutilat tulee rakentaa maantasoon luontevilla pengerryksillä
- Kadulta ja ylärinteen tontilta tulee säilyttää näkymäaukkoja pihojen ja kattojen yli maisemaan. Uudisrakennuksilla tai laajennuksilla ei saa pimentää merkittävästi ylärinteen naapureiden pihoja eikä peittää täysin päänäkymää ylärinteen rakennukselta maisemaan.
- Laajennettaessa ja täydennysrakennettaessa tulee selvittää mahdollisten lailla rauhoitettujen muinaisjäännösten sijainnit ennen suunnittelun aloittamista

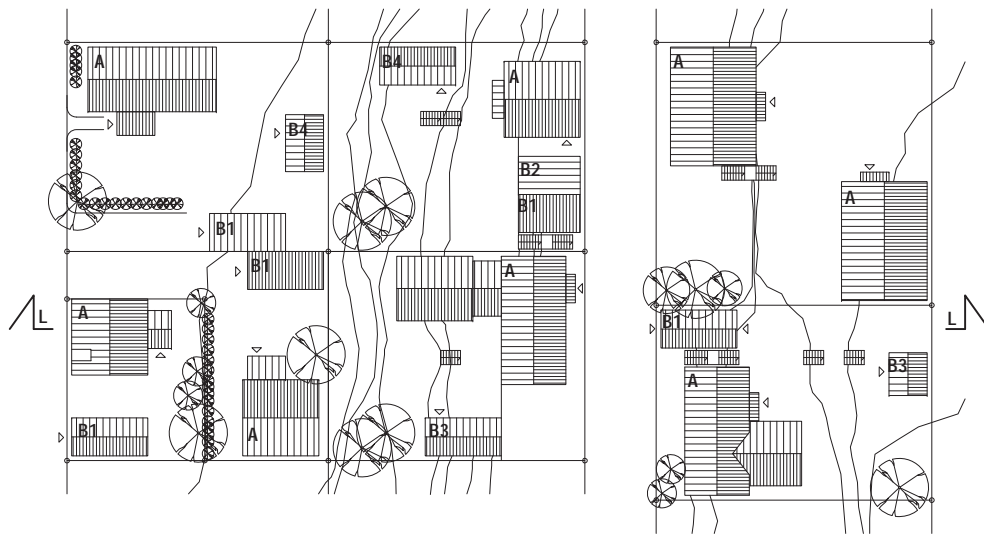
Jakamalla rakennusoikeus erillisiin rakennusmassoihin, -siipiin tai rakennuksiin synnytetään Pispalalle tyypillistä mosaiikkimaista kaupunkikuvaa ja käyttökelpoisia pihoja. Rakennukset pyritään sijoittamaan tontin reunoille. Tällöin asumiseen käyttökelpoista pihatilaa jää mahdollisimman paljon, ja syntyy Pispalalle tyypillinen tiiviisti rajautuva katutila. Rakennus on useimmissa tapauksissa katuaitaa luontevampi tilanrajaaja. Erillisarakenus tai –siipi on usein paras vaihtoehto myös tontin täydentämiseksi.

Pitkät umpinaiset katujulkisivut ovat Pispalassa harvinaisia, eikä umpeen rakennettuja kortteleita ole lainkaan. Kaupunkirakenteen

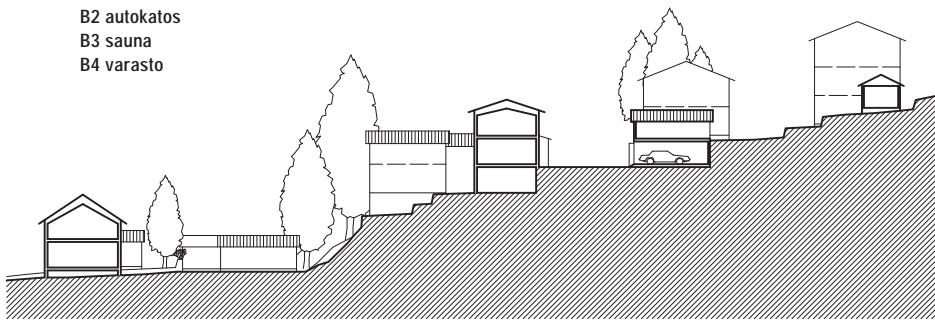

tiivyyden vaihtelun turvaamiseksi suositellaan päärakennuksen kadunsuuntaisen sijoittamisen rinnalla harkitusti rakennuksen massan sijoittamista kohtisuoraan katua vastaan.

Piharakennukset suositellaan sijoitettavaksi yleensä tontin rajalle, rinnetonteilla osaksi pengerryksiä. Usein piharakennuksen voi sijoittaa myös rinteeseen vastaisesti. Tällöin se voi olla osittain kaksikerroksinenkin. Piharakennuksen tulee olla ilmeeltään yksinkertainen ja luonteeltaan väistyvä päärakennuksen rinnalla.

- A päärakennus
B piharakennuksia:
B1 autotalli
B2 autokatos
B3 sauna
B4 varasto

Kuvitteellinen asemapiirros rakennusten sijoittamisesta rinne- ja tasamaatonteilla 1/800.

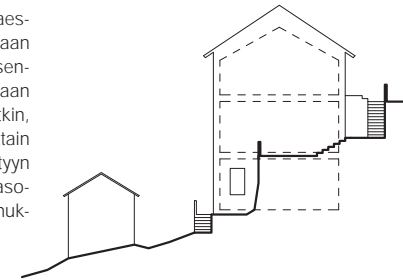
Vasemmalla reunalla tasamaatontit, keskellä kadun alarinteen puoleinen rinnetontit ja oikealla kadun ylärinteen puoleiset rinnetontit. Alla rinteeseen poikkaisleikkaus nuolin L-L kohdalta.

Rakennusten sijoittuminen maastoon

Pispalan ja Tahmelan omaleimaisuus perustuu suurelta osin rinnetontteihin, joista osa on varsin jyrkkiä. Alueella on myös tasaisia rakennuspaikkoja. Rinnemaastossa rakennukset on perinteisesti sovitettu maastoon ilman suuria maansiirtotöitä. Edelleen pengerrysten ja tukimuurien tulee olla suhteellisen matalia (katso kortti P3). *Kellarikerros tulee rakentaa ilman perusteettomia täyttöjä tai leikkauksia.*

Rakennettaessa hyvin jyrkkään rinteeseen vaarana on kerrosluuvun kohtuuton kasvaminen ja alarinteen puoleisen julkisivun masiivisuus. Jyrkkään rinteeseen suositellaan talotyyppiä, joka on ylärinteen suuntaan vain yksi- tai puolitoistakerroksinen. Korkean julkisivun eteen suositellaan rakennettavaksi erillinen rakennusmassa. *Jyrkkien tonttien rakentaminen ratkaistaan aina tapauskohtaisesti.*

Hyvin jyrkkään rinteeseen rakennettaessa voidaan käyttää mallina Vuorenmaan valtakunnan ratkaisua (os. Kannaksenkatu 11). Ylärinteen puolelta nousevan yläkerroksen porrassillat pitkin, ja toiseksi ylin pääasuin kerros on osittain kadunpinnan alapuolella. Talon päätyyn voidaan liittää reilunkokoisia maantasoterasseja. Alarinteessä asuinrakennuksen edessä on erillinen rakennus.

Rakennusten etäisyydet

Täydennysrakennettaessa ja laajennettaessa uudisrakennusten sijoittamisessa on huomioitava rakentamismääräyskokoelman asettamat asuintilojen pääikkunoiden edustan vähimmäisetäisyydet (RakMK G1) ja paloturvallisuusvaatimukset (RakMK E1 ja E4). Lisäksi on huomioitava rakennusjärjestyksen ja asemakaavan etäisyysvaatimukset. *Määräysten tulkinnoista on syytä neuvotella aina rakennusvalvonta- ja paloviranomaisen kanssa.*

T2 tontti AUTOSÄILYTYS

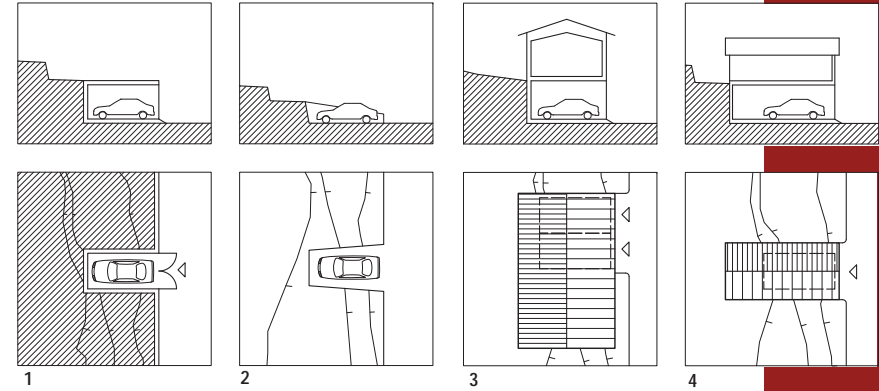

- Auton säilytys tulee ratkaista yksilöllisesti tonteittain
- Autopaikkavaatimus on 1 ap/150 krs-m²
- Kadun varteen saa rakentaa katetun maanpäällisen autosuojan enintään kahdelle autolle rinnakkain. Toisen rinnakkaisista autopaikoista tulee olla umpinainen talli, toisen katos.
- Rinteeseen upotettuun autosuojaan saa sijoittaa pientalotonteilla enintään kaksi autotallia rinnakkain, useamman asunnon tonteilla enintään kolme
- Kivijalkakerrokseen saa sijoittaa pientalotonteilla enintään kaksi autotallia ja usean asunnon tonteilla enintään kolme

Suosittelavaa on hajauttaa autopaikkoja vaikkapa kuvan mukaisesti sijoittamalla yksi paikka talliin ja toinen sen eteen. Ylärinteeseen tallin päälle voidaan rakentaa toinen kerros tai terassi.

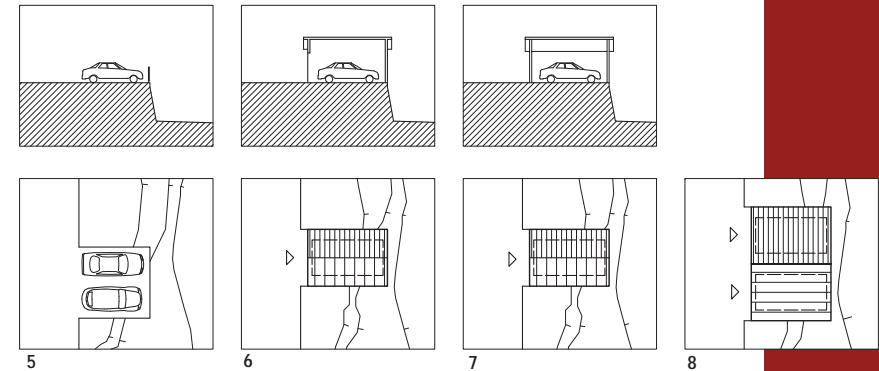
Vaihtoehtoisia autonsäilytysmahdollisuuksia ovat autotalli, autokatos ja kattamaton autopaikka. Tontilta kadulle ajon tulee olla turvallista.

Autosäilytysrakennelma ei saa sulkea maisemaa kadulta. Tiiviimillä alueilla jo kahden auton talli muodostaa liian suuren ja laakean rakennuksen. Tästä syystä alarinteen puolella talon päätyyn sijoitettavan autosäilytyspaikan tulee olla avoin tai katos, josta näkee läpi. Ylärinteessä pengerrykseen tai kivijalkakerrokseen sijoitettu autotalli on usein luonteva. Ylärinteeseen kaivetun autotallin pengerrykset eivät saa nousta liian korkeiksi (enimmäismitat kortissa P3). On mahdollista, ettei maaston tai olemassa olevien rakennusten vuoksi autopaikkaa löydy tontilta ja paikka on osoitettava tontin ulkopuolelta.

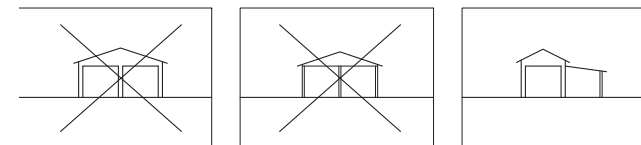
Autopaikkatyypit rinnetonteilla, periaatepiirroksissa pohja ja leikkaukset
Ylärinteessä

1. rinteeseen tai tukimuuriin upotettu autotalli
2. rinteeseen pengerretty autopaikka, pengerkorkeus max. 1,5 m
3. autotalli päärakennuksen kivijalassa
4. autotalli piharakennuksen kivijalassa

Alarinteessä

5. kattamaton autopaikka (terassi)
6. autotalli (terassi)
7. autokatos (terassi)
8. autotalli ja katos (terassi)

Autotallin ja katoksen katujulkisivu

Pientalotonteilla saa rakentaa katetun maanpäällisen autosuojan enintään kahdelle autolle rinnakkain ja tällöin autopaikoista toisen tulee olla umpinainen talli, toisen läpinäkyvä katos. Kahta autotallia tai -katosta ei saa rakentaa vierekkäin.

R1 rakennus MITTASUHTEET JA KOKO

- Uudisrakennusten perusmuodon tulee olla ehjä ylöspäin suuntautuva suorakaidekappale. Perusmuotoon voidaan liittää toisia suorakaiteenmuotoisia kappaleita.
- Rakennusten runkosyvytyden tulee olla pispalalaisen kapea
- Rakennuksen korkeuden tulee olla suurempi kuin runkoleveys
- Rinteeseen sijoittuvassa asuinrakennuksessa on oltava pääkäyttötarkoituksenmukaisia tiloja pääkerroksen lisäksi kivijalkakerroksessa, ullakolla tai toisessa kerroksessa
- Tasamaalla asuinrakennuksessa tulee olla pääkäyttötarkoituksenmukaisia tiloja myös 2. kerroksessa tai ullakon tasolla
- Maanpäällistä kellarikerrosta ei saa rakentaa

Massoittelu

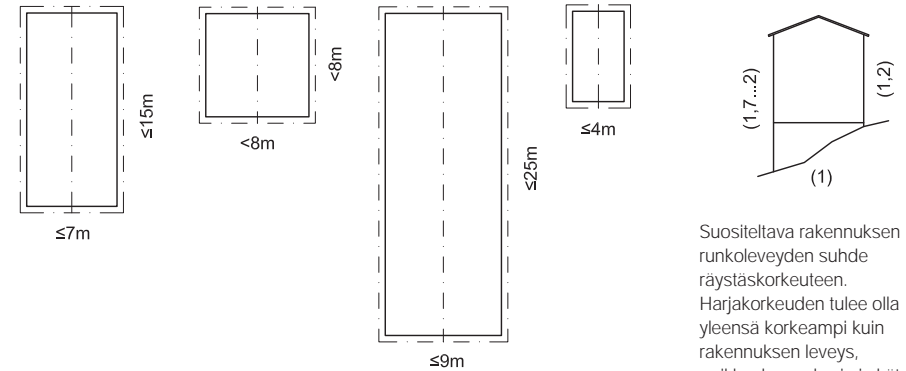
Perinteisesti pispalalaistalot ovat muodoltaan yksinkertaisia koostuen suorakulmaisista kappaleista, joissa on vain vähän erkereitä ja muita ulokkeita. Etenkin katujulkisivut ovat ulokkeettomat. Pihajulkisivulle sopivat sisäänkäyntikuistit ja pihasiivet. Rakennusmassoja ei ole perinteisesti porrastettu edes jyrkillä tonteilla. Talot ovat olleet tasamaatyyppejä, jotka on istutettu rinteeseen vaihtelevan korkuisen kivijalkakerroksen ja sokkelin avulla.

Kerrosluvu

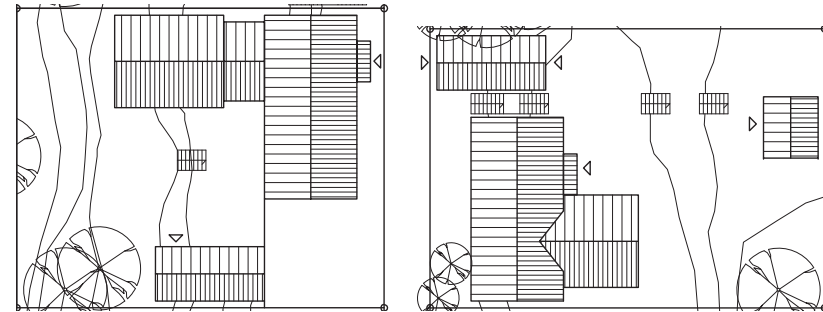
Nykyisen kaavan kerroslukumääräyksistä voidaan poiketa maastollisista ja kaupunkikuvallisista syistä.

Rakennuksen ulkomitat

Jotta korkeudesta huolimatta alueelle ominainen rakeisuus, mitataava ja näymät säilyvät, rakennusten ulkomitat eivät saa olla liian suuria. Pientaloissa, paritaloissa ja kolmen asunnon rakennuksissa kunkin suorakaiteen muotoisen rakennusmassan run-

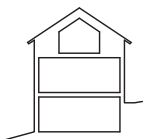

Suosittelava rakennuksen runkoleveyden suhde räystäskorkeuteen. Harjakorkeuden tulee olla yleensä korkeampi kuin rakennuksen leveys, poikkeuksena hyvin jyrkät tontit.

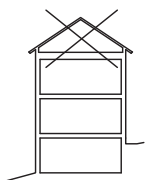
Tavoitteena on sopusuhteiset ylöspäin suuntautuvat rakennusmassat. Yläkuvassa esitetään yksittäisen rakennusmassan enimmäiskoko pientaloissa, pienkerrostaloissa ja piharakennuksissa. Kukin rakennus voi koostua useista osamassoista alakuvan esimerkin mukaisesti.

kosyvyys saa olla enintään 7 metriä ja pituus 15 metriä. Tämä tyyppi on suositeltavin rakennettaessa vanhaan ympäristöön. Lisäksi etenkin kapeille tonteille suositellaan noppamaista rakennusmassaa, jonka leveys on 8 m ja pituus 8-10 m. Moniasuntoisen (asuntoja 4 tai enemmän) pienkerrostalon runkosyvyys saa olla enintään 9 metriä ja ehdoton enimmäispituus kaavan sallima 25 metriä, suositellaan lyhyempää. Em. 25 m rakennuksen enimmäispituutta ei saa ylittää missään talotyypissä. Piharakennuksen runkosyvyys saa olla enintään 4 metriä. *Kukin rakennus voi koostua useista yllä mainitun kokoisista osamassoista.*

Ullakot

Pääasiallisen käyttötarkoituksen mukaisia kerrosalaan laskettavia tiloja suositellaan sijoitettavaksi ullakon tasolle. Mikäli uudisrakennuksessa ylimmän asuinkerroksen yläpuolelle tulee erillinen kylmä ullakko, nousee rakennuksen julkisivu ja massa kohtuuttoman suureksi. Luovuttaessa kylmien ullakoiden rakentamisesta julkisivujen korkeus madaltuu, niiden suhteet paranevat ja ylimmän kerroksen huoneisiin saadaan lisäarvoa nousevan kattoviis-teen alla.

Rakennuksen ylimmän kerroksen ratkaisuvaihtoehtoja

Uudisrakennuksissa suositellaan kahden ylemmän piirroksen mukaisesti ylimmän asuinkerroksen ulottamista vesikattoon, jolloin erillinen kylmä ullakko jää pois.

Lisätietoja radonasioista saa rakennusvalvonnasta, Säteilyturvakeskuksesta ja tämän rakennustapaohjeen lopussa luettelusta kirjallisuudesta.

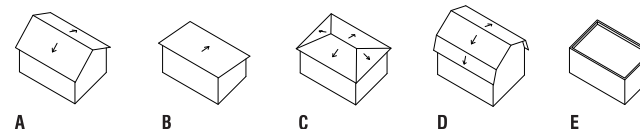
Kivijalkakerrokset, kellarit ja radon

Kellarikerros sijaitsee pääosin tai kokonaan maanpinnan alapuolella. Kellari soveltuu joihinkin paikkoihin luontevasti, mutta on paikkoja, joissa uudisrakennuksen painamista kellarimaisesti maahan pienine ikkunoineen ei voida kaupunkikuvallisista syistä hyväksyä, vaan edellytetään kivijalkakerrosta, jossa on aputilojen lisäksi myös pääkäyttötarkoituksenmukaisia tiloja. Kellarikerroksen rakentaminen ei saa myöskään tuottaa perusteettomia täytöjä. Kellaritulkinnoista tulee aina keskustella ajoissa rakennusvalvonnan kanssa.

Pispalan katukuvaan on perinteisesti kuulunut kivijalkakerrosten asuinhuoneistot ja työ- sekä harrastetilat. Myös uudisrakennusten kivijalkojen tulee tuottaa elävää katukuva. Kellari- ja kivijalkakerrosten rakentamisen, vanhojen rakennusten kivijalkatilojen käyttöönoton ja korjaamisen yhteydessä on huomioitava, että Pispala on korkean radonpitoisuuden aluetta. Rakennuksen radonpitoisuus on syytä mitata ennen radonintorjuntatoimenpiteiden suunnittelua ja tarkistaa uudella mittauksella radonintorjuntatoimenpiteiden toteuttamisen jälkeen.

R2 rakennus KATOT

- Kullakin rakennuksen osalla tulee yleensä olla oma katto
- Uudisrakennuksissa päärakennusten kattomuodon tulee olla yleensä symmetrinen harja- eli satulakatto
- Kunkin rakennusosan harjakaton laperästäiden tulee olla samalla korkeudella
- Aumakatto on myös mahdollinen etenkin rinnetonteilla, milloin aumaus säilyttää näköalat yläpuoliselta tontilta
- Mansardikatto ei ole suositeltava uudisrakennuksissa
- Piharakennuksissa voidaan käyttää myös loivaa pulpettikattoa
- Tasakatot ovat uusissa asuinrakennuksissa kiellettyjä, mutta autosuojissa tasakatto tai loiva pulpettikatto voidaan hyväksyä perustelluista syistä. Tahmelassa tasakaton sopivuus tarkastellaan tapauskohtaisesti.

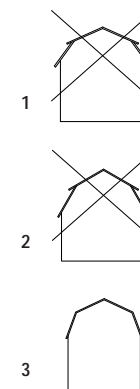

Kattomuodot

Pispalassa katot muodostavat tärkeän maisemajulkisivun ja siksi kattojen muotoon ja lappeiden kokoon tulee kiinnittää erityistä huomiota. Suositeltavin kattomuoto on harja- eli satulakatto (A). Loiva aumakatto (C) on myös mahdollinen. Mansardikattoa (D) tulee uudisrakennuksissa välttää; se sopii parhaiten vapaasti suurella tontilla sijaitsevaan kartanotalotyyppiin, joka on perinteille Pispalalle vieras. Mikäli rakennus on kapea ja korkea ja julkisivut epäsymmetriset, voi mansardikatto olla luonteva. Mansardikaton taitteeseen ei suositella räystästä, eli vesikatemateriaalin tulee jatkaa yhtenäisenä taitteen yli (kuvat 1-3). Tasakattoja (E) ei Pispalaan sallita katosten ja nivelosien vähäisiä tasaisia kattoosia lukuun ottamatta (E).

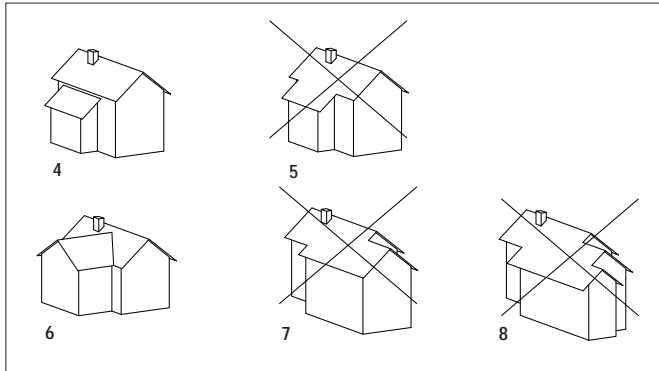
Mansardikatto

Mansardikatossa ei saa olla useita päällekkäisiä räystäitä. Alinna mansardikaton hyväksyttävä räystästyppi.

Kaupunkirakenteen pienirakeisuuden säilyttämiseksi lappeen yhtäjaksoinen pituus ei saa kasvaa liian pitkäksi. Kullakin rakennuksen osalla tulee olla oma katto (kuvat 4-8). Ulokkeen tai kuis-tin katon lappeen tulee yleensä olla alemmalla tasolla. Näin vältetään liian suuret yhtenäiset kattopinnat.

Kullakin rakennuksen osalla tulee olla oma katto

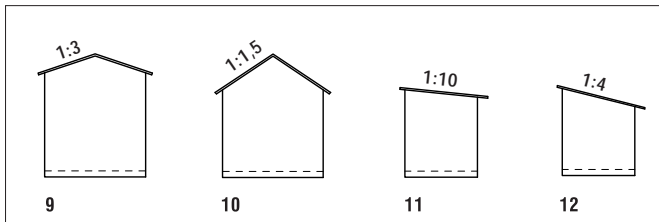

Kattokaltevuus

- Sopiva kattokulma riippuu rakennuksen runkosyvyydestä. Yleensä mitä kapeampi on runkosyvyys ja matalampi julkisivu, sitä jyrkempää kattokulmaa voi käyttää. Kun täysia kerroksia kaksi tai enemmän suositellaan loivaa kattokulmaa.
- *Kattokulman tulee olla 1:3 ja 1:1,5 välillä.* (kuvat 9, 10). Lyhyt yksilappeinen katto-osa saa olla loivempikin
- *Piharakennuksiin sopivan pulpettikaton luonteva kaltevuus on välillä 1:10 - 1:4* (kuvat 11, 12).

Suosittelavat kattokaltevuudet

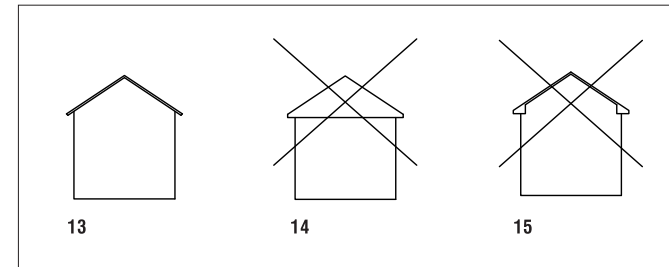
Päärakennuksessa kattokaltevuuden tulee olla välillä 1:3...1:1,5. Piharakennuksissa hyväksytään myös pulpettikatto. Pulpettikaton kallistuksen tulee olla välillä 1:10...1:4.

Räystäs

- *Räystäslinjan tulee olla yhtenäinen.* Joissain tapauksissa räystäslinja voidaan katkaista ullakkoikkunoiden avaamiseksi, mutta rakennuksen nurkassa räystäään tulee aina olla ehjä.

- *Kattoon on rakennettava räystäät, mutta joskus ne voivat olla lyhyetkin.* Pituutta tärkeämpää on räystään toimivuus ja suhteikkuus: sopusuhtainen päätyräystästä on sivuräystästä lyhyempi.
- *Uusissa rakennuksissa suositellaan alapuolelta avointa räystästä.* Olevissa rakennuksissa tulee säilyttää alkuperäinen räystästyyppi. (kuvat 13, 14, 15)
- *Vanhan rakennuksen räystään alkuperäistä muotoa ja pituutta ei saa korjauksissa muuttaa.*

Räystäs

Pispalan uudisrakentamiseen sopiva räystäs on alapuolelta avoin. Koteloituja räystäitä ei pidä rakentaa.

Katon materiaali ja väri

- *Sopivia katemateriaaleja ovat sileästä teräsohuttelevystä saumattu peltikatto tai tätä mukaileva teräsohuttelevyvuotokate, kolmiorimahuopakatto ja joissain kohteissa tiilikatto.* Uudet muoviset ja metalliset tiilijäljelmäkatteet ja huopapapanukate eivät kuulu perinteiseen katukuvaan.
- Katteiden väreiksi suositellaan katemateriaalin luontaisia ja perinteisiä värejä mustaa, harmaata, punaista ja vihreää. Pispalassa harvinaisen tiili- ja sementtitiilikatteen perinteinen väri on tiilenpunainen. Vaalea kate ei alueelle sovi.
- Vesikattoa uusittaessa ensisijaisesti pyritään säilyttämään katon alkuperäinen materiaali ja väri. Toissijaisesti valitaan rakennuksen syntyajan ja tyylin ihanteita noudatteleva materiaali ja väri.

Sadevesijärjestelmät

- Sadevesijärjestelmät tulee toteuttaa teräsohuttelevystä.

Pispalassa katon ja sadevesijärjestelmien yksityiskohdat ovat tärkeitä

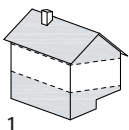
R3 rakennus LAAJENTAMINEN

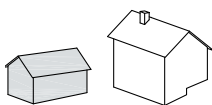
- Ennen rakennuksen laajentamista on syytä tutkia
 - a) olevan tilan uudelleenjärjestely
 - b) ullakon tai kellarin käyttöönotto
 - c) talousrakennuksen rakentaminen tai käyttöönotto
- Laajentamisratkaisu on tutkittava aina yksilöllisesti. Vanhojen rakennusten muutoksensietokyky vaihtelee.
- Joitain rakennuksia ei voi laajentaa ilman että rakennuksen erityinen ominaislaatu menetetään. Tällöin lisätilatarpeet on ratkaistava erilliseen rakennusmassaan.

Laajennustyypit

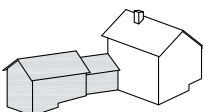
Pispalaan useimmiten sopivia laajennusratkaisumalleja. Laajennustapa on aina ratkaistava yksilöllisesti kussakin tapauksessa. Numerot viittaavat tekstiin.

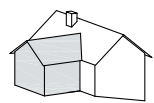
1

2

3

4

Rakennuksen ominaisluonne perustuu mittasuhteiden harmoniaan ja yksityiskohtiin, jotka saatetaan laajentamisella menettää. Tällöin lisärakentaminen on toteutettava erilliseen rakennukseen. Useimpia pispalalaisia rakennuksia on laajennettu ja muutettu useassa eri vaiheessa, eivätkä niiden alkuperäinen muoto ja rakennustyyli ole aina edes tunnistettavissa. Tällöin kokonaisuuden vaaliminen on yksittäistä rakennusta tärkeämpää ja rakennuksen muuttaminen ja laajentaminen yleensä mahdollista. Monia yksinkertaisia asuinrakennuksia on mahdollista laajentaa säilyttäen niiden merkittävät ominaisuudet. Laajentamisratkaisu on tutkittava aina yksilöllisesti.

Laajentaminen vaipan sisäpuolella

Kun lisätila on tarpeen, on ennen uudisrakentamista selvitettävä laajennusmahdollisuudet rakennuksen ulkovaipan sisäpuolella (kuva 1). Yleensä lisätilaa voidaan suunnitella kellarin tai ullakolle. Mikäli hirsirunkoisen rakennuksen perustuksia joudutaan korottamaan maan nousun vuoksi, kannattaa samalla harkita aputilojen rakentamista kellarin. Asuintilojen sijoittamista kivijalkaan ei suositella radonhaitan vuoksi. Ullakolle laajentaminen on tässä mielessä parempi ratkaisu. Piharakennuksia voi usein kunnostaa uuteen käyttöön.

Laajentaminen piharakennukseen

Laajentaminen piharakennukseen on monella tontilla järkevä ratkaisu. (kuva 2). Saunan sijoittaminen piharakennukseen on kosteusteknisesti hyvä ratkaisu, ja samalla asuinrakennuksen luonteva tilajako voidaan säilyttää. Joissain tapauksissa asumismukavuutta voidaan lisätä liittämällä piharakennus kate-tulla tai umpinaisella nivelosalla päärakennukseen (kuva 3).

Laajennussiipi

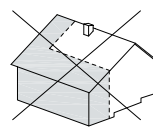
Kiinteästi vanhaan osaan liittyviä laajennusosia rakennettaessa uuden osan tulee erottua vanhasta rakennuksesta erillisenä rakennusmassana (kuvat 4, 5). Parhaimmillaan laajennus alistuu kooltaan ja luonteeltaan. Laajennussiipi voidaan liittää vanhaan rakennukseen erillisellä nivelosalla (kuva 6). Rinnetontilla voidaan laajentaa porrastamalla erillinen suurikin rakennusmassa alarinteeseen (kuva 7). Joskus on mahdollista jatkaa rakennusta päädyistä (kuva 8).

Korottaminen

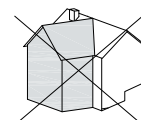
Ahtaalla tontilla ainoa laajennussuunta saattaa olla ylöspäin (kuva 9). Korotettaessa rakennuksen mittasuhteet ja julkisivut muuttuvat eikä korottaminen olekaan aina mahdollista teknisistä, kulttuurihistoriallisista tai kaupunkikuvallisista syistä. Rakennuksen korottaminen on aina vaativa yksilöllinen suunnittelutehtävä.

Sopimattomat laajennusratkaisut

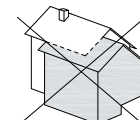
Mikäli laajennus on huomattavasti suurempi kuin oleva rakennus tai vanha rakennusmassa katoaa tunnistamattomaksi laajennuksen sisään, kysymyksessä on uudisrakentaminen. Onnistuneessa laajennuksessa vanha rakennusmassa on nähtävissä ja sen rakennusvaiheet tunnistettavissa (huonoja laajennusratkaisuja kuvat 10, 11 ja 12).

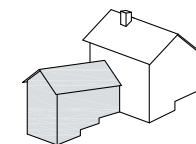
10

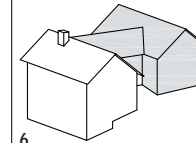
11

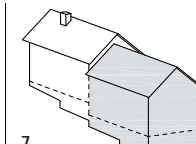
12

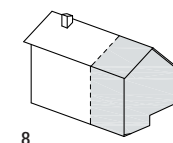
5

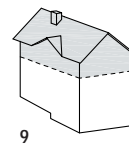
6

7

8

9

R4 rakennus

ULLAKKORAKENTAMINEN JA KATTOIKKUNAT

Yllä Lapeikkunoita ja vanhoja lunetti-kattolyhtyjä samalla katolla.

- Ullakkorakentamisen yhteydessä toteutettavat muutokset kattopinnassa vaativat hyvää suunnittelua
- Kattoikkunoiden tulee olla mahdollisimman yksinkertaisia ja taroituksenmukaisia
- Loivaan kattoon sopii usein vaakasuuntainen matala kattolyhty tai lapeikkuna, jyrkkään kattoon pystysuuntainen kattolyhty
- Ikkunat eivät saa muodostaa katolla erillisiä suuria rakennusmassoja

Ullakkolaajentaminen

Mikäli ullakolla on korkeutta ja luonnonvaloa riittävästi eikä julkisivuja muuteta, lisätilan rakentaminen on suhteellisen yksinkertaista. Kun kylmä ullakko muutetaan lämpimäksi tilaksi, on huolehdittava toimivasta tuuletustilasta lämmöneristeen ja vesikatteen välissä. Porras- ja tilasuunnittelun lisäksi on selvitettävä asuinkerrosten lisääntymisen aiheuttamat paloturvallisuus- ja asuintilavaatimukset rakennusvalvonnasta.

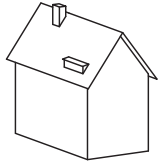
Kattoikkunat

Kattoikkunoiden päätyypit ovat kattolyhty ja lapeikkuna. Kattolyhty on ikkuna, jossa lasipinta on pystysuorassa. Kattolyhty voi olla harjakattoinen, aumakattoinen, lapekattoinen tai kaarevakattoinen eli lunetti-ikkuna. Kolmas tapa on nostaa julkisivua räystäslinjan yli ja sijoittaa ikkuna tähän ns. julkisivunostoon.

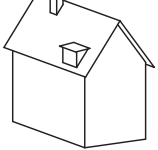
Kattolyhdyt

Korkeat kattolyhdyt ikkunoineen sopivat parhaiten jyrkille katoille, erityisesti mansardikatoille. Matalat kattolyhdyt sopivat keskijyrkille katoille. Loivilla katoilla (<1:2) lyhdyn kotelosta tulee suhteettoman pitkä, ja tällöin lapeikkuna saattaa olla kattolyhtyä parempi vaihtoehto. Vanhojen rakennusten ullakonikkunoiksi

lapekattoinen vaakasuuntainen kattolyhty

lapekattoinen pystysuuntainen kattolyhty

sopivat joskus myös lunetti-ikkunat. Puolipyöreän lunetin tulee olla kooltaan pieni, jotta ikkunan määrittelemä julkisivujen visuaalinen mittakaava on luonteva.

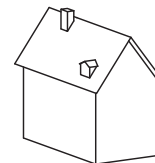
Lapekattoinen kattolyhty on usein yksinkertaisuudessaan turvallinen ratkaisu. Harjakattoisissa kattolyhdyissä on vaarana, että kattolyhty vaikuttaa erilliseltä pieneltä rakennukselta talon katolla. Kattolyhdyn ympärysrakenteiden tulisikin olla mahdollisimman yksinkertaiset, pienet ja katon materiaalia.

Kattoikkunan tulee poiketa kooltaan ja listoituksiltaan julkisivun kerrosten pääikkunoista. Pystysuuntaisen kattoikkunan tulee olla aina julkisivun pääikkunoita matalampi. Kattoikkunan valoaukkoa ei pidä täyttää ylimääräisillä jakopuitteilla. Kattolyhdyissä ei saa käyttää talon julkisivupaneelausta, vaan lyhdyn seinämateriaalit tulee valita vesikattomateriaalien mukaan. Saumattu teräsohutelevy on usein sopivin. Kattolyhdyssä ikkunan lasipinta ei saa jäädä syvennykseen, vaan sen pitää olla mahdollisimman lähellä kattolyhdyn julkisivupintaa.

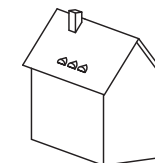
Lapeikkunat

Lapeikkuna vaikuttaa katukuvassa rakennuksen ulkonäköön ja rakennusmassaan melko vähän. Lapeikkunat käyvät loiviin kattoihin. Lapeikkuna sopii usein uusien rakennusten kattoikkunaksi ja vanhoihin silloin, kun sen rinnalla voidaan säilyttää alkuperäiset pienet lunetit. Jyrkälle kattolapelle lapeikkuna ei sovi. Lapeikkunan pellitysten tulee olla katon väriset.

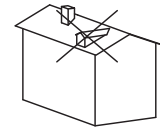
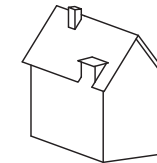
harjakattoinen kattolyhty

lunetikattolyhty

julkisivun nosto

Loivalla katolla kattolyhdyn kotelosta tulee suhteettoman pitkä

R5 rakennus

PARVEKKEET, KUISTIT JA ULKO-OLESKELU

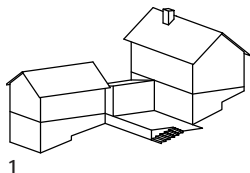

Maaston mahdollisuudet ulko-terassien rakentamiseen kannattaa hyödyntää.

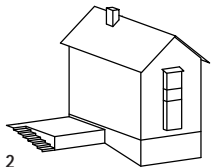
- Ulko-oleskelutilat on sijoitettava pääosin maantasoon
- Korkeilla terasseilla tulee olla pääosin umpinainen kivijalka
- Pienet parvekkeet, erkkerit ja kuistit ovat mahdollisia
- Parvekkeiden ja kuistien rakennusmassojen tulee olla mahdollisimman yksinkertaisia
- Suuria julkisivusta ulostyöntyviä ulokkeita ja sisäänvetoja on vältettävä
- Rakennuksen kulmien tulee olla ehjät

Terassit ja ulko-oleskelu

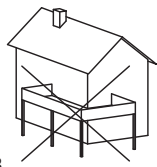
Terassoimalla tasoeroja voidaan samalla rakentaa pihaan suuria-kin suojaisia oleskelualueita (kuvat 1, 2). Terassia ei saa perustaa pelkkien ohuiden pilarien varaan (kuva 3), vaan jalustan tulee hahmottua umpinaisena. Tämä voidaan toteuttaa kivijalkana tai kivijalan ja rimoitetun osan yhdistelmänä. Olemassa olevia suhteettoman suuria toisen kerroksen tasolla olevia pilareilla kannattuja terasseja suositellaan muutettavan paremmin maisemaan sopiviksi peittorimoituksella tai muuraamalla alapuolelle osittainen umpisokkeli. Rinnemaastossa autotallin kattoa on suositeltavaa hyödyntää terassina.

1

2

3

Kuistit

Pispalassa tiiviisti rakennetuilla alueilla katujulkisivut ovat kaupunkimaiset ja ulokkeettomat. Tästä syystä *Pispalassa kuistit eivät kuulu katujulkisivuille, poikkeuksena tontin perällä sijaitsevat rakennukset*. Sen sijaan pihajulkisivulle sisäänkäynti- tai oleskelukuisti sopii. Kuistien tulee olla mahdollisimman yksinkertaisia kapaleita, jotka liitetään päämassaan itsenäisinä rakennusmassoina (kuva 4). Kuistiin ei saa liittää toista uloketta (kuva 5). Kuisti voi olla rakennusmassojen välissä (kuva 1). Kuistin suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota lasiaukkojen rakenteiden sirouteen.

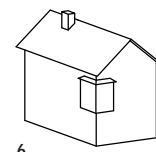
Erkkerit

Myös julkisivusta ulostyöntyvien erkkereiden tulee olla muodoltaan yksinkertaisia ja tarkoituksenmukaisia. Yleensä kuisteilla ja erkkereillä tulee olla erilliset katot. Erkkerin enimmäissyvyys on 0,8 m. (kuva 6).

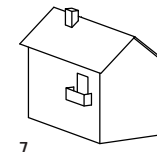
Parvekkeet ja sisäänvedot

Rakennusten ensimmäiseen kerrokseen ei tule sijoittaa parvekkeita, vaan ulko-oleskelutiloista tulee olla suora kulkuyhteys pihaan. Kuistin päälle rakennettava kattamaton parveke sopii hyvin pientaloon, sopiva leveys on enimmillään kolmannes seinäpinnasta (kuva 11). Pienet ulokeparvekkeet ovat mahdollisia, sopiva koko vanhassa ympäristössä on n. 1x2 m. Ranskalaiset parvekkeet ovat uudisrakennuksissa käyttökelpoisia (kuva 8). Rakennusmassasta sisäänvedetty lasitettu parveke on myös alueelle sopiva, kunhan avonainen osa ei ole liian suuri. Koko rakennusmassan levyisiä parvekkeita ei sallita (kuvat 9, 10).

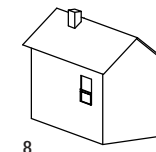
Uudisrakennuksissa rakennusmassaan saa tehdä sisäänvetoja, kunhan massan ulkokulmat hahmottuvat ehjinä (kuvat 12, 13). Julkisivuun tulevan sisäänvedon aukon tulee olla maltillinen, enintään n. 15 % julkisivun seinän pinta-alasta. Sisäänvedetyn parvekkeen kaiteen tulee olla osa julkisivua: verhouksen materiaalin, värin ja suunnan tulee jatkua saumattomasti. Etenkin kulmassa sisäänvedetyn parvekkeen tulee näyttää kulmaikkunalta.

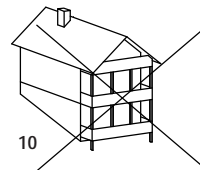
6

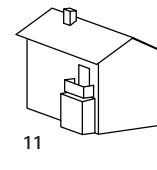
7

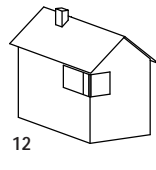
8

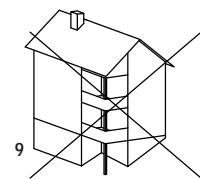
10

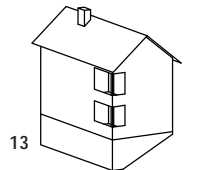
11

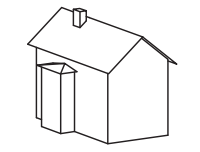
12

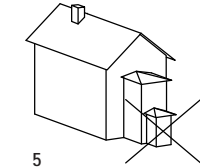
9

13

4

5

- Uudisrakennukset tulee suunnitella ympäristöönsä sopiviksi, kuitenkin yksilöllisiksi muodon, julkisivujäsentelyn tai värin osalta. Saman talomallin monistaminen tontille on kielletty.
- Pispalassa vanhojen ja uusien rakennusten julkisivujen tulee olla yksinkertaisia ja tarkoituksenmukaisia
- Julkisivukorjaukset on toteutettava säilyttäen perinteisin rakennustavoin
- Laajennukset tulee toteuttaa vanhan rakennuksen ehdoilla
- Piharakennuksen tulee olla päärakennukseen verrattuna ilmeeltään yksinkertaisempi ja luonteeltaan väistävä
- vanhoja tyyliä ei ole suositeltava jäljitellä
- Uudisrakentamisessa ei suositella täyssymmetriaa

Perinteisesti julkisivujen estetiikka ja sommittelu on perustunut rakenteellisiin ominaisuuksiin ja runkorakenne on määritelty aukkojen paikat ja enimmäiskoot ja listoitukset on suojannut rakenteiden ja rakennusosien liitoksia. Ulkuvuoraus on kertonut rakennuksen runkorakenteen ominaisuuksista. Hirsiseinän tasavarvin yläpuolinen rankarakenne näkyy julkisivussa erisuuntaisena paneelauksena. Hirsi- ja rankarakenteen rajapinnassa on tarvittu vaakalista. Ylös räystäälle jatkuvalla hirsi- tai rankarakenneseinällä myös julkisivulaudoitus on ollut yhdensuuntainen.

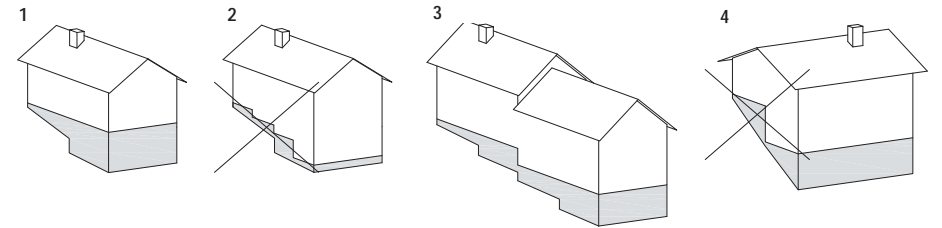
Perinteisesti julkisivulaudoituksen jäsentely on ollut tarkoituksenmukaista. Nykyrakentamisessa ulkuvuorauksen mitat saattavat perustua vakiomittaisen puun pituuksiin ja suunnanvaihdokset julkisivuaiheiden sommitteluun. Kun rakenteen ja julkisivun yhteys katoaa yksityiskohdissa, julkisivu menettää kertovuutensa.

Kuvassa puujulkisivu on jaettu listoituksella kenttiin, jotka eivät perustu julkisivun rakenteellisiin ominaisuuksiin. Pispalaan sopiva listoituksen tulisi olla yksinkertaista ja perustua rakenteen vaatimuksiin.

Sokkeli

Puurakennuksen rakennusmassa jakautuu pystysuunnassa puuosaan ja kivijalkaan. Yleisenä periaatteena on, että materiaalien vaakasuuntaisen rajaviivan tulee jatkua rakennusmassassa samalla korkeudella (kuva 1), eli julkisivun sokkelikorkeuden ei tule porrastaa (kuva 2). Poikkeuksena pitkissä rakennusmassoissa sokkelikorkeus voi polveilla jossakin kohtaa. Eri rakennusmassojen sokkelikorkeudet voivat vaihdella, (kuva 3). Voimakkaasti uudistuneessa ympäristössä maltilliset porrastukset voidaan hyväksyä. Erittäin jyrkissä alarinteissä maasto saattaa edellyttää porrastusta; suurta porrastusta ei tule kuitenkaan sijoittaa julkisivun keskelle (kuva 4).

Sokkelikorkeus

Kunkin rakennusmassan sokkelikorkeus on yhtenäinen eikä sitä suositella porrastettavan rinteen mukaan. Eri rakennusmassojen sokkelit voivat olla eri korkeuksilla.

Listoitukset

Rakennuslistoituksen tehtävä on suojata arvokkaampaa rakennusosaa säiltä ja vaurioilta. Uudisrakennuksissa ja muutoksissa on vaarana, että listoitukset jäävät pinnalliseksi perinneaiheita jäljitteleviksi koristeiksi. Vanhoja koristeellisia nikkarityyliä taloja on alueella vain muutamia. Uusien rakennusten ja muutettavien julkisivujen ei tule kilpailla koristeellisuudellaan näiden harvojen historiallisten tyyli- ja rakennusten kanssa. Tästä syystä uudisrakennuksiin ei tule kopioida perinnelistoituksia. Aidosti vanhalle rakennusosalle tulee antaa sen arvo. *Listoituksen on vahvistettava rakennuksen omaa tyyliä ja edustettava rakennusaikansa tavoitteita.*

J2 julkisivut MATERIAALIT

Sopivat julkisivumateriaalit

- **päärakennuksissa peittomaalattu puu, yleensä koko julkisivun korkeudelta yhdensuuntaisena**
- **Tahmelassa ja Pispalan valtatie varressa myös rappaus**
- **piharakennuksissa peittomaalattu puu, rappaus tai puhtaaksivalettu betoni**
- **sokkeli- ja kivijalkarakenteissa puhtaaksivalettu tai maalattu betoni tai punatiilimuuraus**
- **lasi maltillisen kokoisina pintoina**

epäsopivat julkisivumateriaalit

- **työstetty luonnonkivi, muovi, terästä tai perinteisiä rakennusmateriaaleja jäljittelevä metalli- tai muoviohutlevy**
- **kuultomaalattu puu**
- **elementtisaumat julkisivuissa**

Käyttökohteiltaan rajatut

- **Tahmelassa luonnonkivi mahdollinen kivijalassa**
- **metalliohutlevy katteisiin ja suojapellityksiin**
- **levyverhous pieninä pintoina uudisrakennukseen**
- **kyllästetty puu peittomaalattuna aitoihin ja kaiteisiin**

Pispalaan sopivat maanläheiset yksinkertaiset materiaalit, jotka vanhenevat kauniisti patinoituen. Tahmela on rakennuskannaltaan epäyhtenäinen alue, jossa materiaalien, tyylien ja värien kirjo on suuri. Tahmelassa on suositeltavaa, ettei uudisrakennus tuo kadunvarseen jälleen uusia materiaaleja vaan että ne valitaan ympäristöä eheyttäen.

Materiaalit uudisrakentamisessa ja laajentamisessa

Julkisivulaudoitus voidaan katkaista ainoastaan rakenteellisista

syistä. Palotekniikan vaatimat julkisivukatkot on mahdollista toteuttaa julkisivulaudoitusta katkaisematta. Mikäli katkojen kohdalla joudutaan käyttämään listoja, ne suositellaan maalaamaan samaan väriin seinän kanssa.

Vähäisiä tehosteita voidaan tehdä toisensuuntaisella tai -värisellä laudoituksella. Julkisivujen yleisilmeen tulee kuitenkin olla selkeä, yksiaineinen ja melko umpinainen. Rakennusten perusteeton koristelu ei kuulu Pispalaan. Uudisrakennusten ja laajennusten julkisivut eivät saa kilpailla koristeellisilla perinneaiheilla alueen harvojen historiallisten tyyli- ja rakennusten kanssa. Pienet laajennukset tulee sopeuttaa päärakennuksen ominaisluonteeseen julkisivumateriaaleilla. Laajennuksissa on perusteltua osoittaa rakennuksen osien eri rakennusajat esimerkiksi vaihtamalla sokkelimateriaalia.

Materiaalit korjausrakentamisessa

Rakennusta peruskorjattaessa tulee julkisivujen toimenpiteiden olla yleensä säilyttäviä tai palauttavia. Peruskorjauksen yhteydessä 1950-70 -luvulla yleistyneet levyvuoraukset suositellaan korvattavaksi puulla ennen 1960-lukua valmistuneissa rakennuksissa. Ylikorjaamista tulee välttää. Korjauskuntoinen vuoraus tulee säilyttää ja vaihtaa vain vaurioituneet osat. Ulkoseinän energiatehokkuutta tulee parantaa ennen muuta rakenteita tiivistämällä.

Paneelausta ja listoitusta uusittaessa tulee kiinnittää huomiota yksityiskohtiin, jotka erottavat aidosti vanhan rakennuksen uudisrakennuksesta. *Eri aikakausien erilaiset vuorilautatyypit tulee säilyttää.*

Lautatyypit

Julkisivussa suositellaan käytettäväksi pontattuja puupaneeleita ja rimavuorauksia. Pontattujen paneelien ja listaprofiilien tulee olla yleensä pinnaltaan sileitä, jotta profiilin muoto näkyy seinäpinnalla. Piharakennuksiin ja uusiin päärakennuksiin saattaa sopia hienosahapintainen rimalaudoitus.

Yksittäisiä ohjeita tyylien tunnistamiseen ja yksityiskohtaisia julkisivujen korjausohjeita saa Maakuntamuseosta ja kirjallisuudesta.

J3 julkisivut IKKUNAT JA OVET

Ikkunajaot ja sovitukset seinärakenteeseen

Yläkuvan ikkuna on syvällä julkisivupinnasta, jakopuitteet ovat epäaitoja koristeita ja ulkopuolinen listoitus kömpelöä. Kokonaisuuden ilme on vanhaan taloon sopimaton.

Alapuolisessa ikkunassa taas lasin pinta on julkisivun kanssa samassa tasossa, joko perustuu aitoihin karmeihin ja listoitus tarkoitusmukaista.

- Muotoa tärkeämpi ominaisuus on tarkoituksenmukaisuus ja yksinkertaisuus
- Ikkunat tulee valmistaa puusta ja peittomaalata
- Ikkunajaotus tulee toteuttaa aidoilla jakopuitteilla, ei irtoristikoidilla
- Suuria ikkunapintoja tulee välttää
- Monen kerroksen korkuiset lasipinnat eivät sovi alueelle
- Ikkunoiden tulee olla mahdollisimman lähellä julkisivupintaa
- Ulko-ovien tulee olla puupintaisia ja peittomaalattuja
- Alkuperäiset ennen 1950-lukua toteutetut ikkunat ja ovet pyritään korjaamaan. Korjauskelvottomat uusitaan vanhaan mallin mukaan

Pispalan ympäristön monimuotoisuus ilmenee hauskaasti erikoisten ja -jaollisten ikkunoiden vaihteluna epäsymmetrisesti julkisivuilla. Ikkunajakoa ja -sijoittelua tärkeämpää on huolehtia ikkuna-aukon sopivasta suhteesta julkisivun pinnassa. Nauhaikkunat ja suuret yhtenäiset lasipinnat eivät sovi Pispalaan. Julkisivussa saa olla lasipintaa puitteineen enintään 30%. Lasipinta-alan ylitys sallitaan, mikäli sivuseinä joudutaan rakentamaan lähes ikkunattomana.

Perinteinen ikkunapuittemateriaali on peittomaalattu puu, jota tulee käyttää vanhassa ympäristössä myös uudisrakennuksissa.

Ikkunajaot

Jaollisia ikkunoita käytettäessä jaotus tulee toteuttaa yleensä karmeilla. Vähäisiä lisäjakoja voidaan toteuttaa aidoilla jakopuitteilla, lasin päälle laitettavat irtoristikot ovat tarpeettomia.

Ikkunasovitus seinärakenteessa

Perinteisesti puurakennuksessa ikkunakarmi on ulkoseinänlevyinen, jolloin ikkunan ulommainen lasi on samassa pinnassa julkisivulaudoituksen kanssa. Peruskorjauksissa ulkoseinän lämmöneristävyyttä on usein parannettu ulkopuolisella lisälämmöneristyksellä, jolloin ikkunat jäävät syvälle ja julkisivu näyttää turvonneelta. Peruskorjauksessa tulee välttää ulkoseinien lisäeristämistä ulkopuolelta ja tutkia mahdollisuuksia tiivistää ja lämmöneristää rakenne sisäpuolelta. Tällöin on mahdollisuus säilyttää puujulkisivut ja perinteinen ikkunasovitus tapa. Uusittessa julkisivulaudoitusta ja lisälämmöneristettäessä tulee ikkuna siirtää lähemmäksi ulkoseinäpintaa. Uudisrakennuksissa nykyisten lämmöneristysvaatimusten mukainen ulkoseinä kasvaa niin paksuksi, että ikkunan sovitaminen julkisivutasoon on vaikeaa, joskin suositeltavaa.

Ulko-ovet

Sisäänkäyntiä voidaan korostaa hienovaraisesti vanhaan tapaan. Pieni katos, puupylväät tai uloke ovat merkinneet talon ulko-oven ja elävöittävät katukuvaa. Sisäänkäyntiä voi korostaa myös nykyaikaisin keinoin.

Kun pieniä erillisasuntoja yhdistetään suuremmiksi, tarvittavien sisäänkäyntien määrä vähenee ja julkisivujen historiallinen kertovuus katoaa. Tästä syystä muutostöissä suositellaan ovien säilyttämistä julkisivuilla vaikka ne eivät enää toimitakaan kulkureitteinä.

Autotallinoviksi hyväksytään puuvuovien lisäksi yksinkertaiset pysty- tai vaakajaotetut metalliovet. Kasetoituja, puuta jäljitteleviä metalliovia tulee välttää. Pientalon piharakennuksessa saa olla vain yksi autotallinovi katusivulla. Autotallin oven enimmäisleveys on 2,5 m.

Kaksi ratkaisua aputilan ikkunaksi

Yläkuvassa alkuperäinen ikkunan listoitusratkaisu ja alakuvassa julkisivuperuskorjauksen kokenut ikkuna. Listoituksen suhde lasipintaan ja materiaalit ovat ylemmässä kohdallaan.

J4 julkisivut VÄRIT JA PINTAKÄSITTELYT

- **Julkisivut tulee peittomaalata**
- **Julkisivujen maalauksessa suositellaan voimakkaita ja värikylläisiä sävyjä. Valkoista päävärinä tulee välttää.**
- **Päärakennusten pääasiallisena julkisivuvärinä tulee käyttää koko puujulkisivun korkeudelta kaikissa julkisivuissa samaa väriä.**
- **listoissa, karmeissa ja vuorilaudoissa ja ovissa useamman värin käyttö on suositeltavaa**
- **Julkisivujen päävärien tulee vaihtua tonteittain, ja rakennusten yksilöllisyyttä voidaan korostaa eri värein myös pihapiirissä.**
- **Korjauskohteissa käytetään rakennusaikakauden maalityyppejä ja värityksen periaatteita.**

Vanhojen rakennusten värit ja tyylit

Tunnistettavasti tiettyä historiallista tyyliä edustavat rakennukset suositellaan maalattavaksi tyylinmukaisin värityksin. 1800-luvun lopulla yleisesti käytetyt julkisivuvärit olivat murrettuja maavärejä. Listoitus ja ikkunapuitteet väritettiin seinäpintaa tummemmiksi. 1920-luvulla käytettiin paljon perinteisiä puna- ja keltamultamaaleja ja pääväri oli vaaleata listoitusta ja ikkunapuitteita tummempi.

Pispalassa voimakas maavärein toteutettu väriperinne on säilynyt yksittäisissä rakennuksissa ja piharakennuksissa, jotka perinteisesti on maalattu päärakennusta edullisemmin värein. Aidoissa on käytetty myös puna- ja keltamultamaaleja. Vaihtoehtoisesti aidat on maalattu kokonaisuuteen sopeuttaen päärakennuksen seinä- tai listavärillä.

1950- ja 60-lukujen rapattujen julkisivujen ja betonielementtikerrostalojen ja muutamien yksittäistalojen modernit värityksen periaatteet poikkeavat sotien välisen ajanjakson periaatteista, ja

nämä periaatteet tulee korjauksissa säilyttää.

Uudisrakennusten julkisivuvärit

Uudisrakennusten värit on suositeltavaa olla värikylläistä. Vaaleat pastellisävyt ja murrettu valkoinen sopivat yksittäiseen taloon, mutta laajoina alueina hyvin vaalea ympäristö on Pispalaan vieras, Tahmelaan sopivampi. Vaaleissakin taloissa suositellaan ikkunat, ovet ja muut rakennusosat maalattaviksi muilla väreillä. Väriarinnassa onkin aina huomioitava ympäristö. Kuultovärisävyt eivät kuulu Pispalan perinteisiin väreihin.

Värit

Perinteiset, alueelle sopivat värit perustuvat luonnonpigmentteihin. Etenkin voimakkaissa väreissä luontevat värit maalille löytyvät perinteisistä okrista, terroista ja umbrista. Puna- ja keltamulta-maali sopii useimmiten piharakennuksen julkisivuväriksi. Oheisessa kuvassa on esitetty maaväripigmenttejä ja niiden poltettuja versioita sävyttämättöminä. Näitä värejä voidaan käyttää myös vaalennettuina.

Perinteisiin maaväripigmentteihin perustuvia värikarttoja on useimmilla suurilla maalitehtailla. Julkisivuvärit tulee valita aina työmaalla seinälle maalattujen riittävän suurten värimallien pohjalta ennen koko maalierän hankkimista.

Eri alustoille sopivat maalityypit.

Maalityypin valinnassa tulee huomioida seinän nykyinen maali

- Höylätty lauta öljymaali
- Hienosahattu lauta öljymaali, keittomaali
- rappaus epäorgaaninen maali (esim. kalkki- sementtimaali)

Maaväripigmenttejä ja niiden poltettuja versioita

1. vaalea okra
2. kultaokra
3. polttamaton terra
4. poltettu terra
5. maavihreä
6. vihreä umbra
7. ruskea umbra
8. poltettu umbra
9. harmaa umbra

J5 julkisivut LAITTEET, KYLTIT JA MAINOKSET

Tekniset asennukset ja laitteet

Talotekniset järjestelmien johto- ja laiteasennukset julkisivupinnoilla vaativat kulttuuriympäristössä suunnittelua ja harkintaa. Uudisrakennettaessa tekniikka voidaan usein sijoittaa huomaamattomasti. Korjattaessa tekniikkaa on usein jätettävä esiin. Tällöin sijoitukset ja johtoreitit tulee sijoittaa julkisivun toisarvoisiin osiin.

Usein laitteet ja johdot voidaan saada huomaamattomammiksi maalaamalla ne julkisivujen väriin tai vuoraamalla laudalla. Lau-tavuoraus on aina suojamuoviputkea kauniimpi johtoverhous.

Laitteet, joita ei saa upottaa rakenteeseen tai peittää kauttaal-taan rakennusaineisella verhouksella, kuten ilmalämpöpumput, lautasantennit ja jäädytyslaitteet, tulee sijoittaa rakennuksen toisarvoiselle julkisivulle tai maahan. Suuria maisemassa näkyviä teknisiä laitteita ei saa sijoittaa vesikatolle eikä katujulkisivuun. Katon ja pääjulkisivun sijaan on tutkittava mahdollisuudet sijoittaa laitteet seinän alaosiin, sokkeliin, penkereeseen, maantasoon tai piharakennuksen seinustalle. Tekniset laitteet eivät saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa naapureille. Aurinkopaneelit muodostavat katolla näkyvän aiheen ja sopivat siksi parhaiten tummalle kattopinnalle. Mahdolliset aurinkopaneelit tulee sijoittaa katolle epäsymmetrisesti yrittämättä sommitella niitä osaksi kattopintaa. Energiatehokkaista järjestelmistä ilmapumppu muuttaa aurinkopaneeleita vähemmän kulttuurimaisemaa.

Kyltit

Pispalan historiallisen kertovuuden säilyttämiseksi suositellaan talojen, paikkojen ja katujen nimeämistä kyltein. Talojen nimilaatat kertoisivat paitsi historiasta myös Pispalan uudesta asemasta valtakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä.

Mainokset

Mainoskylteille ja -laitteille tulee hakea aina rakennuslupa. Yh-tenäiset valaistut mainoslaatikot ovat kiellettyjä. Irtokirjaimet, kangasbänderollit tai kyltit sopivat kulttuuriympäristöön hyvin. Mahdollinen valaistus tulee toteuttaa erillisillä kohdevaloilla. Mainos- ja nimikyltit voidaan kiinnittää suoraan seinäpintaan tai kohtisuoraan seinää vastaan metallituen varassa.

Suositteluvia kylttimateriaaleja:

- emali
- metallilevy
- takorauta
- leikatut metallilitterat seinään asennettuna

Kiellettyjä kylttimateriaaleja:

- poltomaalaus puulle
- värikkäät akryyllilevyt
- moniväriset valaistut läpäisevät kylttiratkaisut

P1 pihat PIHATILAT JA ISTUTUKSET

- Piha oleskelutiloineen tulee suunnitella osaksi asumista
- Piha tulee rakentaa käyttöön, ei katseltavaksi koristepihaksi
- Pihoilla suositaan perinteisiä ja paikallisia kasvilajeja ulkomaisen tuontikoristekasvien sijaan.
- Maisemallisesti merkittäviä puuyksilöitä pitää suojella, mutta puusikoitumista ja näkyvien umpeenkasvua rajoittaa

Pihan luonne

Perinteisesti Pispalassa asumisella on ollut yhteisöllinen luonne, jonka ylläpitämisessä pihoilla on ollut tärkeä rooli. Koska asunnot ovat olleet ahtaita, asumisen toiminnot ovat jatkuneet pihoilla. Harjumaastossa pihat ovat olleet tasamaata enemmän näkyvillä. Tämä Pispalan erityispiirre on asumisen yksityistymisen myötä katoamassa. Yhteisöllisyyttä voidaan ylläpitää säilyttämällä tonttien väljä rajautuminen.

Pihavalaistus

Pispalassa suositaan seinään kiinnitettäviä ulkovalaisimia. Julkisissa rakennuksissa yleistynyt julkisivupinnan epäsuora valaistus ei sovi Pispalaan.

Istutukset

Kasvilajivalintoihin suositellaan alueen perinteisiä kasvilajeja. Esi-merkiksi vuorimänty ja tuija eivät ole suomalaisia perinnekasveja. Pensasaitoja on perinteisesti Pispalassa ollut vain vähän, mutta tasaisilla tonteilla ne ovat sopivia. Pensasaidoissa käytettyjä kasveja ovat syreeni ja "pireeni" eli idänvirpiangervo. Puut ovat olleet alueen luonnonlajistoa. Lisäksi pihoilla on kasvanut hedelmäpuuta. Hyötypuutarhojen pensaat ovat marjapensaita, lisäksi koristekasveina mm. ruusut, jasmikkeet, angervot ja syreenit. Perenoissa on ollut runsas lajisto vanhoja kulttuuri- ja perinnekasveja.

Perinnekasvilajeista ja niiden valinnasta saa enemmän tietoa lisätietoja-kappaleessa mainituista lähteistä.

P2 pihat AIDAT JA TUKIMUURIT

- Aitaaminen on vain yksi vaihtoehto pihan rajaamiseen. Usein tontti voidaan rajata rakennuksilla ja tukimuureilla.
- Korkea tukimuurit täytyy jakaa useaksi matalammaksi pengerrykseksi. Pengerryksen korkeus saa olla tontin sisällä enintään 1,5 metriä, katurajalla 2 metriä. Muurin pulterikivipinta saa olla enintään 1,6 m korkea. Rinteen pengerrykseen upotettu autotalli saa olla korkeampi.
- Kivimuurin pulterikivien koon tulee vaihdella ja muurin kallistua
- Sopiva aitatyyppi on kapearimainen peittomaalattu läpinäkyvä pystyrima-aita
- Sopiva korkeus maasta lähtevälle aidalle on 1,3-1,5 metriä, kivimuurin päällä putoamiselta suojaava korkeus
- Aita pitää rakentaa paikalla
- Koristeellisia takometalliaitoja tulee välttää

Tukimuurit

Muurien avulla hallitaan maaston tasoeroja tontin rajoilla ja sisäpuolella. Pispalassa tyypillinen tukimuurit on rakennuspaikalla löytyneistä suurista pulterikivistä ja pienemmistä kenttäkivistä ladottu kylmäkivimuurit. Vanhat muurit ovat olleet suhteellisen matalia ja ne on usein yhdistetty paikalla valettuun betonimuurin ja säleaitaan. Kylmäkivimuurit on ladottu ilman laastia ja sen vuoksi muuri kallistuu rinteen suuntaisesti ~20%.

Osa uudemmista kivimuureista on varsin korkeita ja pystysuoria johtuen betonimuurirakenteesta, jossa pulterikivet muodostavat vain pintaverhouksen. Korkeat massiiviset muurit ovat ikäviä kaupunkikuvassa. Terassoimalla matalia tasoja peräkkäin muodostuu miellyttävämpää, luonnonmukaisempaa ja mittakaavaltaan inhimillisempää ympäristöä.

Kuva Vapriikin kuva-arkisto
Kuvaaja Teuvo Mäkinen

Yhtäjaksoinen kivimuuripenger saa olla katurajalla korkeintaan 2 m korkea, tontin sisällä 1,5 m. Useampi peräkkäinen matala tukimuri on yhtä korkeaa parempi ratkaisu.

Pengerryksiä ja tontin tasoeroja suunniteltaessa on huomioitava rakentamismääräyskokoelman asettamat käyttöturvallisuusvaatimukset (RakMK F2), jotka määrittelevät putoamisvaaralta suojaavien aitojen ja kaiteiden vaatimukset eri putoamiskorkeuksilta.

Muurien materiaalit

Pulterin rinnalla karkea paikalla sahalautamuottiin valettu pinnoittamaton betonimuri sopii Pispalaan. Pulterikiviä ja betonia voidaan käyttää päällekkäin samassa muurissa. Pulterikivitukimuureissa olennaista on käyttää erikokoisia luonnonkiviä.

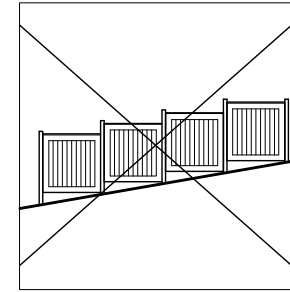
Muotoon hakatusta kivistä ladotut muurit eivät Pispalaan sovi. Hakattua kiveä saa käyttää kuitenkin maata vasten olevissa perusrakenteissa muurien ja kivijalkojen alimmassa varvissa ja Tahmelassa myös muureissa. Pispalassa matalia liuskekivitukimuureja saa rakentaa tontin sisälle, mutta ei katujulkisivuille. Pulterimuri ei houkutele graffiteja kuten betoni, mistä syystä kadunvarsilla sitä kannattaa suosia.

Puuaidat

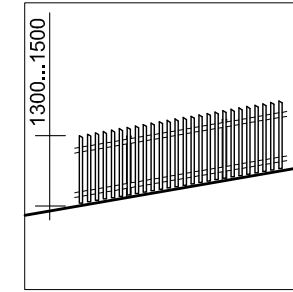
Puuaita sopii hyvin tasamaatonteille ja suurille rinteeseen sijoituville puutarhatonteille. Pispalassa yleisin aitatyyppi on ollut puinen, yksinkertainen kapearimainen pystyrima-aita. Sitä voi käyttää sellaisenaan, pensaiden kanssa tai tukimuurin päällä.

Aita tulee rakentaa paikalla pystytolppiin, jolloin aidan yläreunan korkeus noudattelee maaston muotoja. Säleet kiinnitetään puu-, metalli- tai betonitolppiin kiinnitettyihin vaakajuoksuihin, jolloin tolpat jäävät kadun puolelta piiloon. Graniittitolpat eivät sovi Pispalaan. Säleet ulotetaan lähelle maanpintaa. Valmiista aitaelementeistä koottu rinteessä pykältävä aita ei sovi Pispalaan.

Kaunis säleaita on siro eikä ole liian umpinainen: sälelaudan leveyden tulee olla 45-75 mm leveä, säleiden välin 50-90 mm. Säleen yläpää kannattaa muotoilla viistoksi jolloin sadevesi valuu siltä pois. Säleiden yläpäiden muodon tulee olla rauhallinen ja

Pykältävä elementtitaia ei sovi rinne- maastoon. Paikalla rakennettu aita seuraa maaston muotoja.

yksinkertainen. Katualueella olevat aidat tulee kunnostustöiden yhteydessä muuttaa ohjeen mukaisiksi.

Pensasaidat

Suurten ja uudempien puutarhatonttien yhteydessä on käytetty pensasaitoja, vaikkakin ne ovat Pispalassa harvinaisia. Pensaidan yhteydessä voi hyvin käyttää puusäleaitaa tai huomaamattomaa metalliverkkoaitaa. Pensaslajeja kortissa P1.

Portit

Käyntiportit ovat kuuluneet aitojen yhteyteen. Käyntiportti voidaan toteuttaa puisena säleporttina tai sirona metalliporttina. Leveät metallirakenteiset autoportit sopivat vain suurille tasamaatonteille. Käyntiportin leveydeksi suositellaan 0,8-1,2 m.

Pispalaan sopivat tukimuurit ja aidat

- pulteritukimuri
- paikalla valettu betonimuri
- kapearimainen pystyrima-aita, paikoittain Tahmelassa myös vaakarima-aita
- pensasaita (myös metalli- tai säleaidan yhteydessä)
- kapeat käyntiportit, myös metalliportit
- metallikaide rakennuksen ja tukimuurin yhteydessä
- matala metalli(verkko)aita pensasaidan yhteydessä

Perinteinen kapearimainen säleaita ei rajaa tonttia umpeen.

Ylakuvan lähde
Vapriikin kuva-arkisto
Kuvaaja Teuvo Mäkinen

P3 pihat PIHAN PINNOITTEET

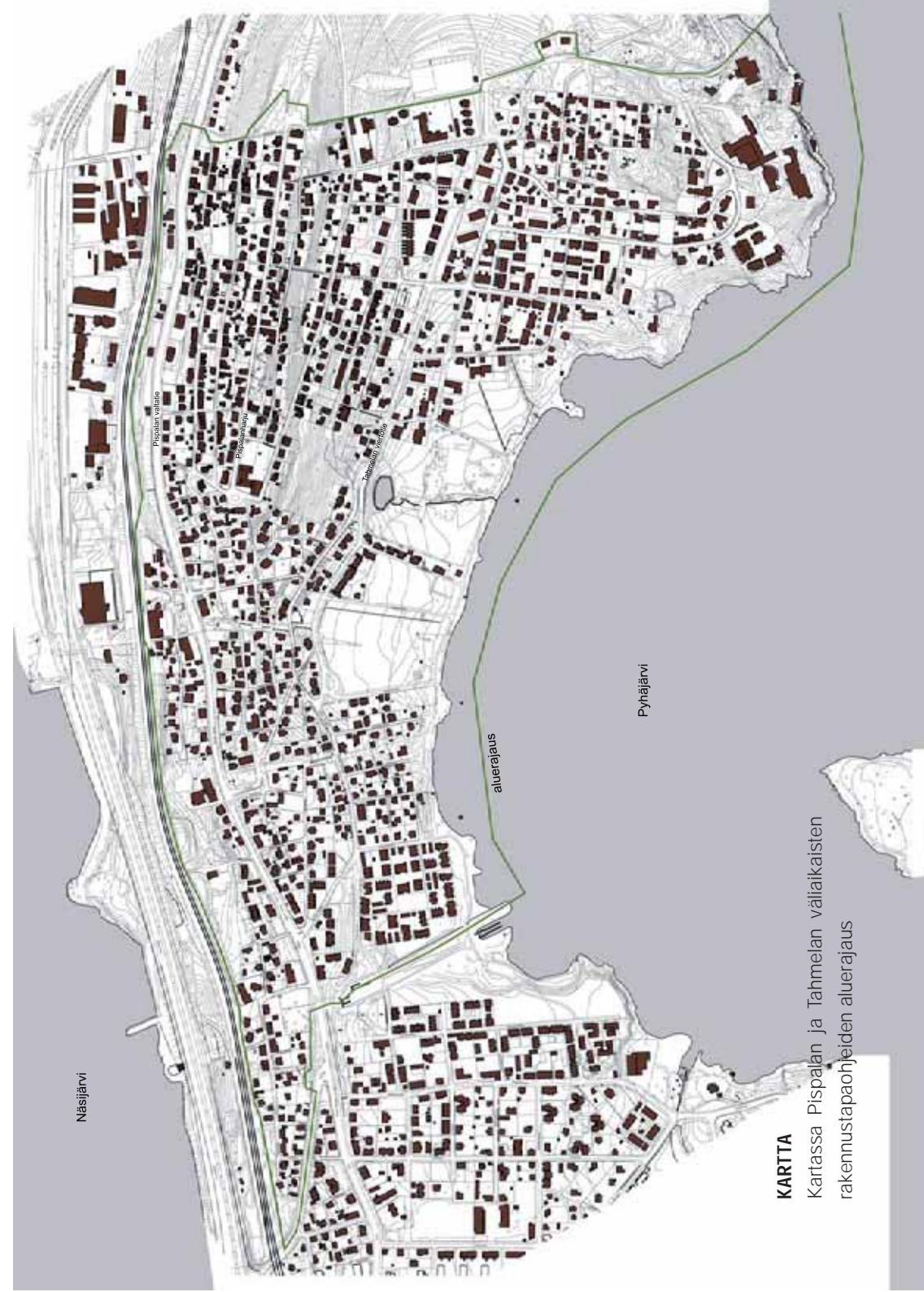
- Pihojen pinnoittamisessa tulee käyttää vaatimattomia perinteisiä materiaaleja
- Luonnonsorapinta ja kestävä pihanurmi ovat sopivia
- Asfaltti, kivisirotepinnaus tai betonivalu sopivat kulutuskestävyyttä vaativiin kohteisiin
- Kenttäkiveystä, noppakivipinnoitetta, liuskekiveystä ja värjäämättöntä betonilaatitusta voidaan käyttää pieninä alueina ja asfaltin tai soran reunoilla

Pispalan pihat ovat perinteisesti olleet hiekka- ja sora- tai nurmi-pintaisia hyötypihoja. Luonnonkiviä ja betonia on käytetty pengerryksissä ja pintavesien ohjauksessa. Monimuotoiset ja -väri-set nykyaikaiset betonilaatat ovat alueelle liian kaupunkimaisia. Laatta- ja kiviälysteitä voidaan käyttää reuna-aiheina, polun päällysteinä tai oleskeluterassin pohjana, mutta suurina kenttinä betonisidekivet tai -laatat eivät sovi. Asfaltti sopii pysäköintipaikoille. Kevyesti liikennöidyille alueille sopiva sirotepinnaus syntyy bitumiliuossideaineen päälle jyrättävästä sepeli- tai sorakerroksesta.

Rajatuilla oleskeluterasseilla voi käyttää laatoitusta, kiveystä esim. liuskekivellä ladottuna tai lautapintaa. Hyötypihan reunat, istutusalueet ja porraskelmat voidaan viimeistellä kenttäkiveyksellä, pulterikivillä, graniittireunuskivillä tai maahan upotettavalla hirrellä. Sadevesiuomat voidaan muotoilla luonnonkivillä tai valmiilla betonikouruilla. Portaat voidaan valaa paikalla betonista.

Luonnonkivistä ladottu kenttäkiveys on perinteinen ja arvokas si-dottu päällyste. Hakatuista luonnonkivistä, noppa- ja nupukivistä tai graniittilaatoista ladottavat päällysteet ovat liian kaupunkimaisia Pispalaan ja Tahmelaan.

Lisätietoa ja työohjeita päällysteistä mm. Viherrakentajan käsikirjasta

KARTTA

Kartassa Pispalan ja Tahmelan väliaikaisten rakennustapaohjeiden aluerajaus

LISÄTIETOJA

Kaavoitusasiat, Rakennuslupa-asiat

- Asiakaspalvelu, Palvelupiste Frenckell
palvelupiste.frenckell@tampere.fi
puhelin (03) 5656 6700, faksi (03) 5656 6790
Frenckellin aukio 2 B, PL 487, 33101 Tampere
- Rakennusvalvonta
rakennusvalvonta@tampere.fi, puhelin (03) 5656 6909, faksi (03) 5656 6717
- Tampereen kaupungin rakennusjärjestys,
luettavissa: <http://www.tampere.fi/rakentaminen/laitjaohjeet/rakennusjarjestys/index.html>
- Ympäristöministeriö: Kerrosalan laskeminen, Ympäristöopas 72. Rakennustieto Oy, 2000.

Rakentamismääräykset

- Suomen rakentamismääräyskokoelma. Luettavissa: www.ymparisto.fi > lainsäädäntö > maankäyttö ja rakentaminen > suomen rakentamismääräyskokoelma
RT RakMK-21201 E1 Rakennusten paloturvallisuus
RT RakMK-21277 E2 Tuotanto- ja varistorakennusten paloturvallisuus
RT RakMK-20744 E3 Pienet savuhormit
RT RakMK-21362 E3 Pienten savupiippujen rakenteet ja paloturvallisuus
RT RakMK-21278 E4 Autosuojien paloturvallisuus
RT RakMK-20580 E8 Muuratut tulisijat
RT RakMK-21255 F1 Esteetön rakennus
RT RakMK-21184 F2 Rakennuksen käyttöturvallisuus
RT RakMK-21256 G1 Asuntosuunnittelu

Arkeologiset muinaisjäännökset, rakennuskulttuurikohteet

- Pirkanmaan maakuntamuseo, Kulttuuriympäristöyksikkö Vapriikki,
Alaverstaanraitti 5, PL 487, 33101 Tampere.
puhelin (03) 5656 5140, faksi (03) 5656 5141,
<http://www.tampere.fi/vapriikki/maakuntamuseo/index.html>.
Inventoinnit luettavissa Pispalan kirjastossa

Vanhon rakennuksen korjaaminen

- Pirkanmaan maakuntamuseo, Kulttuuriympäristöyksikkö
rakennustutkija Hannele Kuitunen
perinnerakennusmestari Tapani Koironen, puh. 040 559 9271
- Pirkanmaan perinnerakennusmestari toiminta tarjoaa neuvontaa rakennusten omistajille.

Perinnerakennusmestari neuvoo sekä yksityisiä että yhteisöjä vanhojen rakennusten hoidossa. Palvelu on ilmaista.

- Hyvä tästä vielä tulee, Perinnerakennusmestarin parhaat vinkit. Pirkanmaan maakunta museon julkaisu. Opas on myynnissä Vapriikin museokauppa Vinssissä ja ladattavissa: <http://www.tampere.fi/tiedostot/57tNyVEHn/rape2004kirja.pdf>
- Museoviraston korjauskortisto, ilmaiseksi luettavissa www.nba.fi/fi/korjauskortit
- Kaila Panu: Talotohtori
- Niskala Eino: Puutalon korjaus. Rakennustieto Oy. 1996.

Radon-asiat

- Säteilyturvakeskus http://www.stuk.fi/sateilytietoa/sateily_ymparistossa/radon/fi_FI/radon/
- Arvela Hannu ja Reisbacka Heikki: Asuntojen radonkorjaaminen. Säteilyturvakeskus, Helsinki 2008.
- Raatikainen Sanna-Kaisa ja Tuhola Katariina: Radonkorjaukset Pispalanharjulla. Asukasopas (Insinööriyön liite). Tampereen Ammattikorkeakoulu TAMK, toukokuu 2006.

Julkisivuväriyty

- Pietarila Pentti: Rakennusten värit ja koristetyylit. Tikkurila Paints Oy 2004

Perinnekasvit ja puutarhat

- Alanko Pentti ja Kahila Pirkko: Ukonhattu ja ahkeralliisa. Perinteiset koriste- ja hyötykasvit. Tammi 1994.
- Kääntönen Leena: Tampereen Pispalan pihon kasviston muutokset 24 vuoden (1967-1991) aikana. Kasvitieteen pro gradu -tutkielma. Kasvitieteen laitos, Helsingin yliopisto.
- Kääntönen Matti: Pispalan ainutlaatuisuuteen kuuluu sen kasvistokin. Artikkelit Tammerkoski-lehdessä 6/1998.

Päällysteet ja aidat

- Soini, Timo: Viherrakentajan käsikirja. Viherympäristöliitto ry julkaisu 25. 2003.

Avustuksia vanhojen rakennusten kunnostamiseen

- Pirkanmaan ympäristökeskus
Rautatiekatu 21 B, PL 297, 33101 Tampere. Vaihde: 020 610 104, Faksi: 020 610 1600
- Museovirasto, rakennushistorian osasto,
Nervanderinkatu 13, PL 913, 00101 Helsinki. p. (09) 4050 9414 ja (09) 4050 9465